BATEC

11

November 2008
Ročník 16

ODBORNÝ
BANKOVÝ
ČASOPIS

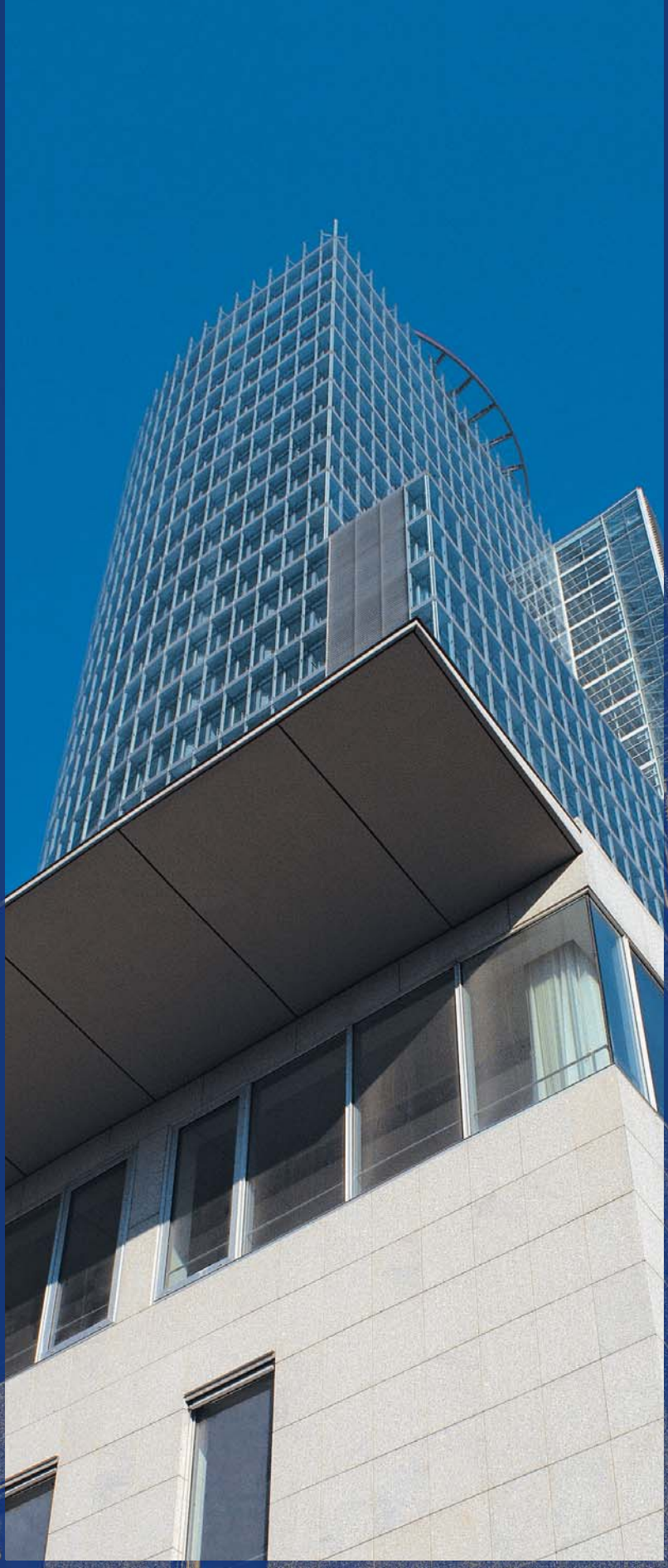

NÁRODNÁ BANKA SLOVENSKA

Výstava Slovenské eurové mince

Dňa 13. novembra 2008 bola vo Vlastivednom múzeu v Trebišove (kaštieľ) otvorená putovná výstava Slovenské eurové mince – výstava výtvarných návrhov slovenských strán eurových mincí.

Výstavu Slovenské eurové mince, ktorá je v súčasnosti inštalovaná v Trebišove, otvoril viceguvernér NBS Viliam Ostrožlík (zľava) spolu s primátorom mesta Trebišov Vladimírom Anďalom.

Vlastivedné múzeum v Trebišove výstavu doplnilo o prezentáciu Koruna na Slovensku, ktorá mapuje dejiny meny na území Slovenska.

Putovná výstava Slovenské eurové mince návštevníkom predstavuje okrem základných faktov, týkajúcich sa Európskej únie a eurozóny aj súbor najzaujímavejších nerealizovaných návrhov na slovenské eurové mince od popredných slovenských výtvarníkov a tiež víťazné výtvarné návrhy budúcich slovenských eurových mincí.

Výstava je určená predovšetkým širokej verejnosti, pričom je koncipovaná tak, aby uspokojila aj záujemcov z radov odborníkov – numizmatikov, historikov a pedagogických pracovníkov. Výstava bola od roku 2006 inštalovaná v štrnástich mestách na Slovensku a vo Varšave, kde bola inštalovaná spolu s podobnou výstavou centrálnej banky Slovinska pod názvom Slovinsko 2007 – Slovensko 2009.

Výstava Slovenské eurové mince bude v priestoroch Vlastivedného múzea (kaštieľ, ul. M. R. Štefánika 257) v Trebišove prístupná verejnosti do 14. decembra 2008. Spolu s ňou je v priestoroch trebišovského múzea inštalovaná aj výstava Koruna na Slovensku, ktorá mapuje dejiny doterajšej meny na dnešnom území Slovenska.

I. J.

Foto: Pavel Kochan

BIATEC
Odborný bankový časopis
November 2008

Vydavateľ:
Národná banka Slovenska

Redakčná rada:
Ing. Ivan Šramko (predseda)
prof. Ing. Irena Hlavatá, CSc.
Ing. Štefan Králik
doc. Ing. Jozef Makúch, PhD.
doc. Ing. Anna Pilková, CSc. MBA
Ing. Monika Siegelová

Redakcia:
Ing. Alica Polónyiová
tel.: 02/5787 2153
alica.polonyiova@nbs.sk
PhDr. Dagmar Krištofičová
tel.: 02/5787 2150
dagmar.kristoficova@nbs.sk
Adresa redakcie:
NBS, redakcia BIATEC
Imricha Karvaša 1, 813 25 Bratislava
fax: 02/5787 1128
Objednávky na inzerciu prijíma redakcia:
tel.: 02/5787 2150
e-mail: biatec@nbs.sk

Počet vydaní: 12-krát do roka
Cena výtlačku pre predplatiteľov: 21 Sk/0,70 €
Ročné predplatné: 252 Sk/8,36 €
Poštovné hradí predplatiteľ.
Voľný predaj: predajné miesta
Vydavateľstva ELITA v Bratislave: Klincová 35, Blagoevova 14 – 16, Dolnozemská cesta 1/A
Cena výtlačku vo voľnom predaji: 35 Sk/1,16 €

Objednávky na predplatné v SR a do zahraničia, reklamácie, distribúcia:
VERSUS, a. s., Expedičné stredisko,
Pribinova 21, 819 46 Bratislava
tel.: 02/5728 0368, fax: 02/5728 0148
e-mail: expedicia@versusprint.sk
Termín odovzdania rukopisov: 12. 11. 2008
Dátum vydania: 24. 11. 2008
Registračné číslo: MK SR 698/92
ISSN 1335 – 0900

Grafický návrh: Bedrich Schreiber
Typo & lito: AEPress, s.r.o.
Tlač: Patria I., s.r.o.

Anglický preklad vybraných článkov je na internetovej stránke Národnej banky Slovenska: **http://www.nbs.sk**

Všetky práva sú vyhradené. Akékoľvek reprodukcie tohto časopisu alebo jeho časti a iné publikovanie vrátane jeho elektronickej formy nie sú povolené bez predchádzajúceho písomného súhlasu vydavateľa.

Obsah

Na aktuálnu tému

IRB model na výpočet kapitálovej požiadavky podľa Bazileja II
1. časť – Metodické vymedzenie modelu 2
(prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD., Ing. Ľubomíra Gertler, PhD.)

Finančné trhy

Opatrenia na podporu stability finančného sektora 7

Kapitálový trh

Vývoj kapitálového trhu v SR 15
(Ing. Radoslav Bajus, PhD.)

Regionálny rozvoj

Využívanie predvstupových a štrukturálnych fondov Európskej únie 19
(Ing. Michal Stričík, PhD.)

Menový vývoj

Slovenskú korunu nahradí euro 24
(Ing. Pavol Kyjac)

Recenzia

Foltínová, A. a kol. – Nákladový controlling 30
(Ing. Soňa Proksová)

Informácie

Z rokovania Bankovej rady NBS 31
Komentár BR NBS k rozhodnutiu o určenej výške úrokových sadzieb NBS 32
Konferencia EIB v Bratislave 32

IRB model na výpočet kapitálovej požiadavky podľa Bazileja II

1. časť – Metodické vymedzenie modelu

prof. Ing. Rudolf Sivák, PhD.
Ing. Ľubomíra Gertler, PhD.
Národohospodárska fakulta
Ekonomická univerzita v Bratislave

Základom na výpočet kapitálovej požiadavky v bankách v SR je Smernica o kapitálových požiadavkách (CRD), konkrétne smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/49/ES zo 14. júna 2006 o kapitálovej primeranosti investičných spoločností a úverových inštitúcií. Tieto dokumenty sa opierajú o tzv. Bazilejskú dohodu (International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards), ktorú vydal Bazilejský výbor pre bankový dohľad, známu pod názvom Bazilej II. V SR boli vyššie uvedené smernice implementované do novely zákona č. 483/2001 Z. z. o bankách zo 6. decembra 2006 a do jednotlivých opatrení Národnej banky Slovenska, najmä do opatrenia č. 4/2007 z 13. marca 2007 o vlastných zdrojoch financovania bánk a o požiadavkách na vlastné zdroje financovania bánk.
Príspevok analyzuje základný prístup založený na internom ratingu (Internal Rating Based Approach, ďalej len „IRB prístup"), ktorý sa používa na meranie kreditného rizika, tak ako to vyplýva z vyššie uvedených dokumentov.

Všeobecná metodika prístupu IRB

IRB prístup na meranie kreditného rizika definuje základnú očakávanú a neočakávanú stratu pomocou funkcie pravdepodobnosti zlyhania a straty v prípade zlyhania v závislosti od angažovanosti. Pri tejto definícii tvorí základ správne vymedzenie pojmu zlyhanie protistrany, na ktorom je založený celý postup merania kreditného rizika. Zlyhanie *(default)*, ktoré je základom pre odhad pravdepodobnosti zlyhania a straty v prípade zlyhania v IRB prístupe, je podľa Bazileja II a rovnako podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES definované ako[1] stav, keď banka očakáva, že protistrana, alebo jej pobočka alebo prevádzka už nie je schopná splniť si svoje záväzky v plnej miere, len spôsobom realizácie zabezpečenia, alebo protistrana mešká so splátkami viac ako 90 dní, čo sa týka akéhokoľvek materiálneho dlhu, ktorý má dlžník voči banke.

Pri používaní IRB prístupu na odhad rizikovovážených aktív pre kreditné riziko sú základné rizikové ukazovatele rozdelené do týchto parametrov:

- Pravdepodobnosť zlyhania (*Probability of Default, ďalej len „PD"*) – ide o pravdepodobnosť, že protistrana sa dostane do stavu zlyhania za určité časové obdobie, na ktoré sa PD odhaduje (ide spravidla o jeden rok). V prípade, že sa protistrana dostala do stavu zlyhania, jej PD sa rovná 100 %. V rámci prístupu podľa Bazileja II je najnižšia možná hodnota pre PD v prípade korporátnych klientov, retailových klientov a finančných inštitúcií 0,03 %.
- Strata v prípade zlyhania (*ďalej len „LGD"*) – ide o objem straty, ktorú úverová transakcia vykazuje v prípade zlyhania. Pri definícii LGD je dôležité presne pomenovať pojem strata. Smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES vymedzuje pojem straty na účely odhadu LGD takto: *„Pojem strata znamená ekonomickú stratu a meranie ekonomickej straty by malo zohľadňovať všetky relevantné faktory, ako sú materiálne faktory, ktoré ovplyvňujú dlh, materiálne priame a nepriame náklady spojené s návratnosťou, resp. vymáhaním dlhu".*

Základným komponentom straty podľa uvedenej definície je teda pohľadávka, ktorú banka potrebuje odpísať po tom, ako sa jej časť realizovala, resp. nerealizovala, úroková strata a náklady na likvidáciu (obr. 1).

Aktuálna výška angažovanosti podľa IRB prístupu musí zohľadňovať výšku straty, ktorá je s danou pohľadávkou spojená. Podľa obr. 1 ide o základné parametre straty, ktorá je súčasťou ukazovateľa LGD, a to: účtovná hodnota straty, úroková strata a náklady na vymáhanie, resp. likvidáciu dlhu. Účtovná hodnota je zohľadnená na účely realizácie kolaterálu a ohodnotenie stavu zlyhania. Úroková strata ovplyvňuje náklady refinancovania, pokiaľ nie je pohľadávka v kategórii zlyhania, a rovnako ovplyvňuje aj náklady

1 *Basel Committee on Banking Supervision: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework, jún 2004, a smernica Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií.*

Obr. 1 Znižovanie hodnoty EAD podľa jednotlivých zložiek LGD

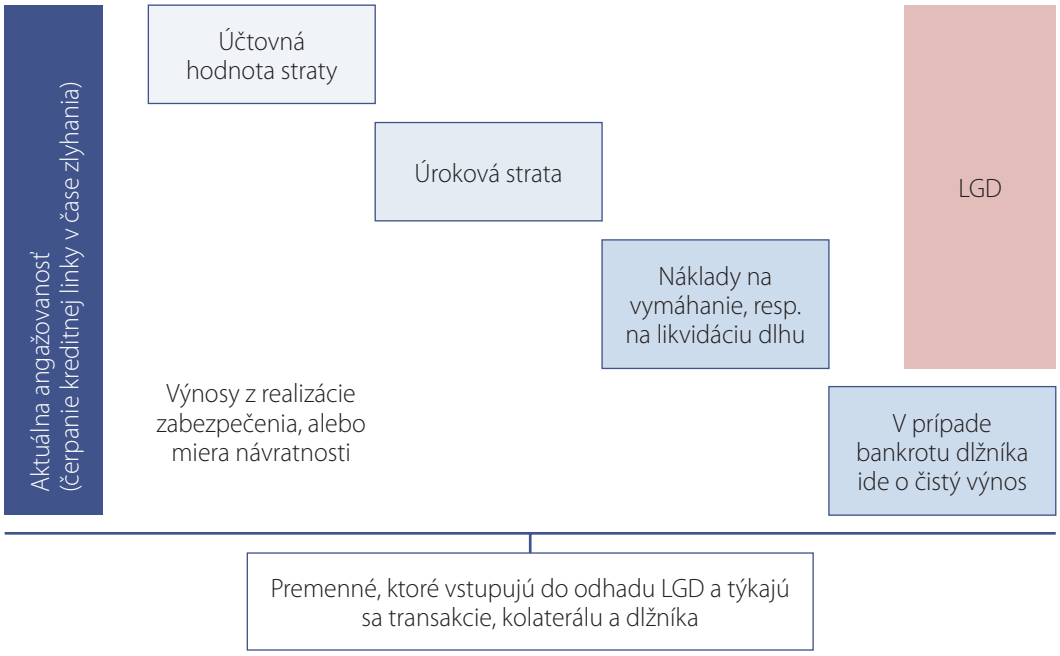

dodatočného kapitálu. Náklady na vymáhanie predstavujú náklady na úplnú likvidáciu dlhu.

- Angažovanosť pri zlyhaní (*ďalej len „EAD"*) – ide o absolútnu hodnotu expozície, ktorá sa vykazuje pri danej prostistrane. Táto hodnota sa pri modeli IRB znižuje o hodnoty zabezpečenia podľa Bazileja II, ktoré sú vo všeobecnosti charakterizované v tab. 1.
- Splatnosť (*Maturity*) – ide o efektívnu dobu splatnosti úveru, ktorá je v rámci IRB prístupu nastavená na 2,5 roka s výnimkou repo transakcií, kde je parameter doby splatnosti nastavený na 6 mesiacov. Regulačný orgán môže bankám určiť, aby efektívnu splatnosť vyjadrovali v intervale 1 rok až 5 rokov. Konzervatívnejší spôsob, akým je možné vyjadriť parameter doby splatnosti podľa IRB prístupu, je zohľadnenie zostávajúcej doby splatnosti úveru podľa zmluvne dohodnutých podmienok úveru.

Pri definovaní, resp. odhadovaní pravdepodobnosti zlyhania je najdôležitejším krokom stanovenie ratingu protistrany. Každý rating má pridelenú určitú hodnotu pravdepodobnosti zlyhania podľa toho, ako banka predpokladá, že tento klient bude schopný splácať svoj dlh v budúcnosti. Práve úverové analýzy, ktoré sa vypracúvajú už pri poskytovaní úverov, slúžia na hodnotenie, či potenciálni dlžníci budú v budúcnosti schopní uhrádzať svoje záväzky podľa dohodnutých termínov. Banka však nemôže uplatniť rovnaké kritériá pre hodnotenie bonity klienta, a tak musí pristúpiť k určitej segmentácii svojho úverového portfólia. Základné faktory, ktoré ovplyvňujú segmentáciu z hľadiska stanovenia ratingu dlžníka možno zhrnúť takto:

– úverové analýzy musia obsahovať všetky údaje a potrebné informácie o dlžníkovi, ktoré by mohli pomôcť efektívne stanoviť jeho rating. Napríklad kreditná kvalita vládnych dlhopisov závisí od makroekonomických indikátorov danej krajiny, pričom kreditná kvalita menšieho podnikateľského subjektu musí byť posúdená napríklad na základe jeho kvalitatívneho hodnotenia;
– úverové analýzy pre jednotlivých dlžníkov vychádzajú z úplne odlišných zdrojov údajov.

Tab. 1 Základná charakteristika jednotlivých druhov zabezpečení podľa Bazileja II

Druh	Osobné	Vecné
Akcesorické	Ručenie Banková záruka Prevzatie dlhu Pristúpenie k záväzku Zmluvná pokuta	Zástava hmotných vecí a práv Akcesorická zástava nehnuteľností (hypotéka)
Abstraktné	Depotná zmenka Pozitívne a negatívne prehlásenie	Abstraktná zástava nehnuteľností (hypotekárny dlh) Cesia pohľadávok a práv Zaisťovací prevod práva

Zdroj: Dvořák, P.: Komerční bankovnictví pro bankéře a klienty. Linde: Praha 2001, s. 350.

Napríklad základom pre stanovenie ratingu pri podnikateľských subjektoch sú finančné výkazy a účtovná závierka, čo pri malých klientoch (fyzických osobách) nie je použiteľné;
– empirické výskumy naznačujú, že priemerné miery zlyhania výrazne závisia od typov dlžníkov, ktorí sa nachádzajú v portfóliu banky. Napríklad vlády a suverénne celky všeobecne vykazujú výrazne nižšiu pravdepodobnosť zlyhania ako podnikateľské subjekty.

Z hľadiska klienta je poznanie ratingu dôležité vzhľadom na cenu úveru, ktorý mu banka poskytla. Prípadný presun pohľadávky voči klientovi o jednu ratingovú kategóriu nižšie, čiže zhoršenie jeho bonity, by pre banku znamenalo tlak na dodatočný kapitál z dôvodu zvýšenia pravdepodobnosti zlyhania, jeho očakávanej a neočakávanej straty. Z tohto pohľadu kreditná kvalita určuje výšku alokovaného ekonomického kapitálu, ktorý tvorí cenu úveru.

Pri posudzovaní kreditnej kvality jednotlivých dlžníkov je pre banku dôležitý typ dlžníka, čo určuje segmentácia úverového portfólia, ktorá zohľadňuje špecifiká jednotlivých klientov banky. Podľa IRB prístupu sa angažovanosti triedia do týchto skupín:
– podniky,
– angažovanosti voči vládam a suverénnym celkom,
– angažovanosti voči finančných inštitúciám,
– retail.

Táto segmentácia vo všeobecnosti zodpovedá regulatórnemu členeniu aktív podľa smernice Európskeho parlamentu a Rady 2006/48/ES zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií:
– suverénne celky/centrálne vlády,
– banky / ostatné finančné inštitúcie,
– podniky
– retail,
– kapitálové účasti.

Z toho vyplýva, že členenie aktív v portfóliu možno z hľadiska merania kreditného rizika rozlíšiť práve podľa parametra pravdepodobnosti zlyhania.

Minimálne požiadavky, ktoré musia banky spĺňať pri implementácii IRB prístupu sa týkajú hlavne definovania požiadaviek na internú kvantifikáciu kreditného rizika. Konkrétne ide o nastavenie nezávislého interného bankového systému pre odhad pravdepodobnosti zlyhania, prípadne straty v prípade zlyhania (tab. 2).

Tab. 2 Minimálne požiadavky pri implementácii IRB prístupu

Systém ratingu	– odlíšenie úverovej bonity dlžníka od dimenzie špecifickej pre transakciu, – zaradenie expozície do rizikovej kategórie, ktorá jej prislúcha, – konzistentnosť údajov v rámci ratingovej kategórie, – písomná dokumentácia ratingového systému, definícia zlyhania,
Prevádzka ratingového systému	– segmentačná nezávislosť pri prideľovaní ratingu, – správne a efektívne monitorovanie dlžníkov a v rámci neho prehodnocovanie ratingu minimálne jedenkrát do roka, – aplikovanie stresového testovania pri určovaní kapitálovej požiadavky,
„Corporate governance“	– manažment a predstavenstvo je hlavný schvaľovací orgán pre oblasť ratingu ako takého a systému ratingu, – v rámci organizačnej štruktúry existencia nezávislého odboru zodpovedného za riadenie rizík, – ratingový systém musí podliehať internému a externému auditu v pravidelných časových intervaloch,
Použitie ratingového systému na interné účely	– vnútorné ratingy a odhady parametrov kreditného rizika sú základom pre schválenie úveru, riadenie rizík, vnútornú alokáciu kapitálu a „corporate governance“,
Spôsob výpočtu kreditného rizika	– odhady pravdepodobnosti zlyhania sú založené na dlhodobom priemere jednoročných mier zlyhania a vychádzajú z historických údajov za obdobie za posledných päť rokov, – priblíženie sa, resp. súlad so základnou definíciou zlyhania podľa regulačného rámca, – odhady parametrov LGD a EAD musia odrážať variabilitu ekonomického cyklu a musia byť založené na historickom rade za minimálne sedemročné obdobie,
Validácia interných modelov na meranie kreditného rizika	– ide o pravidelný monitoring ratingového systému banky a parametrov modelov, ktoré sa používajú na výpočet ekonomického kapitálu z hľadiska spoľahlivosti a transparentnosti,
Zverejňovanie informácií	– banky sú povinné zverejňovať základné parametre v súlade s ustanoveniami Piliera 3 (Bazilej II).

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa Bazileja II.

METÓDY VÝPOČTU A ZMIERŇOVANIE KREDITNÉHO RIZIKA

IRB prístup rozlišuje dve metódy výpočtu kapitálovej požiadavky pre kreditné riziko, a to základnú, v ktorej banka definuje len parameter PD, pričom ostatné parametre sú dané regulačným orgánom, a pokročilú, v ktorej okrem odhadovania PD banka vypočítava aj parameter LGD, resp. v pokročilom IRB prístupe banka odhaduje všetky premenné, ktoré vstupujú do výpočtu. Základný rozdiel medzi štandardizovaným prístupom a IRB prístupom z hľadiska odhadu LGD je znázornený na grafe 1. Na tomto grafe sa výška rizikovej váhy zo štandardizovaného prístupu porovnáva s výškou rizikovej váhy z IRB prístupu.

Z grafu 1 vyplýva, že postupné zmeny v kapitálovej požiadavke pre kreditné riziko od roku 1988 zefektívňujú výpočet rizikovej váhy. Je to dané tým, že postupne sú fixne dané rizikové váhy pre jednotlivé segmenty úverov nahradené rizikovými váhami, ktoré sú odvodené od pravdepodobnosti zlyhania a straty v prípade zlyhania. Pri základnom IRB prístupe, v ktorom banka preberá hodnoty LGD od regulačne stanovených, sa pre nezabezpečené pozície uplatňujú nasledujúce hodnoty:

- *LGD* 45 % pre všetky expozície voči podnikom, suverénnym celkom a bankám, ktorých zabezpečenie nemožno uznať pre použitie IRB,
- *LGD* 75 % pre všetky podsúvahové expozície voči podnikom, suverénnym celkom a bankám, ktorých zabezpečenie nemožno uznať pre použitie v IRB.

Pre zabezpečené pozície, v rámci možnosti tzv. techník zmierňovania rizika (tieto možnosti vstúpili do platnosti v júni 2004 a zahŕňajú formy kolateralizácie, započítavanie garancií alebo zohľadnenie kreditných derivátov na účely kolaterálov), banka vypočítava hodnotu angažovanosti upravenú o zmierňovanie kreditného rizika (ďalej ako „*E**"). V rámci výpočtu tejto hodnoty využíva tzv. efektívnu *LGD* (ďalej len „*LGD**"), ktorá sa vypočítava na základe zníženej hodnoty kolaterálu vzťahujúceho sa na danú expozíciu, tzv. „*haircut*", alebo aj úprava kolaterálu v dôsledku zmierňovania kreditného rizika. Miera tejto úpravy znižuje hodnotu kolaterálu úveru tak, aby volatilita alebo opačný pohyb cien daného kolaterálu na trhu stále zaručili jeho realizovateľnú hodnotu pre veriteľa. Ak by bola expozícia úplne zabezpečená, určitý stupeň kreditného rizika vykazuje v dôsledku volatility hodnoty kolaterálu počas zlyhania expozície. V najhoršom prípade sa hodnota expozície môže nepriamoúmerne zvýšiť, pričom hodnota kolaterálu sa môže výrazne znížiť. Táto volatilita je upravená pomocou parametrov *H* vo vzťahoch (1) a (2). Napríklad mieru úpravy vo výške 25 % možno uplatniť pri zabezpečení pomocou akcií. To znamená, že trhová hodnota týchto akcií, ktoré slúžia ako zabezpečenie, sa zníži o 25 %, aby v prípade negatívneho vývoja na trhu bola zabezpečená realizovateľná hodnota tohto kolaterálu. Pre kolaterál vo forme hotovosti sa táto hodnota rovná nule.

Graf 1 Vplyv výšky LGD na veľkosť rizikovej váhy podľa jednotlivých metód

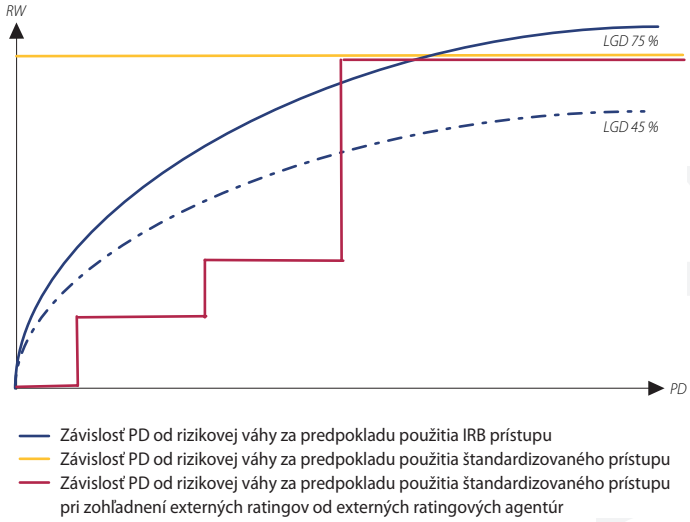

Zdroj: Vlastné spracovanie podľa: Hmírová, J.: ICAAP. Bakalárska práca, FM UK Bratislava 2007, s. 26.

Efektívnu *LGD* teda možno vyjadriť:

$$LGD^* = LGD \times (E^* / E), \qquad (1)$$

kde:

LGD – strata v prípade zlyhania pre nezabezpečenú pozíciu pred zohľadnením kolaterálu,
E – súčasná hodnota expozície,
*E** – efektívna hodnota expozície.

Tab. 3 Požadované úrovne zabezpečenia pre zabezpečené časti expozícií

Minimálna strata v prípade zlyhania pre zabezpečené časti expozícií	LGD* pre pohľadávky v prvom rade alebo podmienené pohľadávky v prvom rade	LGD* pre podriadené pohľadávky alebo podriadené podmienené pohľadávky	Požadovaná minimálna úroveň zabezpečenia expozície (C*)	Požadovaná minimálna úroveň zabezpečenia expozície financovaným zabezpečením (C**)
Obchodné pohľadávky	35 %	65 %	0 %	125 %
Obytné nehnuteľnosti/ nehnuteľnosti určené na podnikanie	35 %	65 %	30 %	140 %
Iné zabezpečenie	40 %	70 %	30 %	140 %

Zdroj: Opatrenie NBS č. 4 z 13. marca 2007 o vlastných zdrojoch financovania bank a požiadavkách na vlastné zdroje financovania bank a o vlastných zdrojoch financovania obchodníkov s cennými papiermi a požiadavkách na vlastné zdroje financovania obchodníkov s cennými papiermi, § 125, s. 401.

Tab. 4 Zohľadnenie zabezpečenia vo forme záruky denominovanej v cudzej mene

(tis. Sk)	Pred zabezpečením	Po zabezpečení
Hodnota portfólia	10 000 000	8 868 600
Kapitálová požiadavka	955 584	847 469
Očakávaná strata	1 350	1 197

Pri definovaní efektívnej expozície ide o určenie hodnoty expozície upravenej z dôvodu volatility (ide o prvú časť vzťahu (2)) a určenie hodnoty kolaterálu, ktorý je tiež upravený o volatilitu (ide o druhú časť vzťahu (2)):

$$E^* = \max\{0, [E \times (1 + He) - C \times (1 - Hc - Hfx)]\}, \qquad (2)$$

kde:

- E^* – efektívna hodnota expozície po zohľadnení zmierňovania kreditného rizika,
- E – súčasná hodnota expozície,
- He – úprava pre expozíciu,
- C – súčasná hodnota kolaterálu, ktorý zabezpečuje kreditnú expozíciu,
- Hc – úprava pre daný typ kolaterálu,
- Hfx – úprava, ktorá sa vzťahuje na menový nesúlad medzi expozíciou a kolaterálom (štandardný „*haircut*" pre expozíciu a kolaterál v odlišnej mene je 8 %).

Príklad

Pre portfólio 10 úverov v celkovej sume 10 mld. Sk v segmente korporátnych klientov pri predpoklade, že všetky úvery sa nachádzajú v rovnakej ratingovej kategórii AAA, možno podľa štandardného prístupu IRB modelu vypočítať kapitálovú požiadavku na úrovni 8 554 880 Sk. V prípade, že každý úver je zabezpečený nefinancovaným zabezpečením vo forme záruky, ktorá je denominovaná v inej mene ako všetky expozície v portfóliu, je potrebné znížiť hodnotu expozície úpravou hodnoty zabezpečenia pomocou koeficientu volatility tak, ako je uvedené vo vzťahu (2). Vplyv tejto úpravy v dôsledku zmierňovania kreditného rizika na ekonomický kapitál a na celkovú hodnotu expozície možno vidieť z tabuľky 4.

V prípade, že je táto forma záruky uznaná pre zmierňovanie kreditného rizika, hodnota portfólia po úprave navrhovaným zabezpečením bola znížená o 11,34 %, čo malo rovnaký vplyv na zníženie očakávanej straty.

Záver

Metódy zmierňovania kreditného rizika pri IRB výpočte sú dôležitou súčasťou hodnotenia výšky expozícií v portfóliu, hlavne z hľadiska úspory kapitálu. K úspore kapitálu z hľadiska efektívneho zmierňovania kreditného rizika dochádza v prípade, keď neexistuje neistota o zhoršení kreditnej kvality garanta. Podmienkou garancie v tomto prípade je, aby bola neodvolateľná, priama a nepodmienená.

Literatúra:

1. Basel Committee on Banking Supervision: International Convergence of Capital Measurement and Capital Standards: A Revised Framework, jún 2004.
2. Dvořák, P.: Komerční bankovnictví pro bankéře a klienty. Linde: Praha 2001.
3. Hmírová, J.: ICAAP. Bakalárska práca. FM UK Bratislava 2007.
4. Opatrenie NBS č. 4 z 13. marca 2007.
5. Sivák, R. a Gertler Ľ.: Teória a prax vybraných druhov finančných rizík (kreditné, trhové, operačné). SPRINT vfra, Bratislava 2006.
6. Smernica 2006/48/ES Európskeho parlamentu a Rady zo 14. júna 2006 o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií.

Opatrenia na podporu stability finančného sektora

Na základe Memoranda o porozumení týkajúceho sa spolupráce medzi orgánmi dohľadu, ministerstvami financií a centrálnymi bankami štátov Európskej únii v oblasti cezhraničnej finančnej stability podpísala Národná banka Slovenska s Ministerstvom financií SR Dohodu o spolupráci a výmene informácií v oblasti finančnej stability a riadenia finančných kríz finančného trhu.
Podľa tejto dohody vznikol aj Stály riadiaci výbor pre otázky finančnej stability a pre riešenie kríz finančného trhu, ktorý aktívne zasahuje do riešenia súčasnej situácie.

I. Krátkodobé regulačné opatrenia

I.1 Opatrenia vyplývajúce zo záverov rokovaní Rady ECOFIN

Rada ECOFIN na zasadnutí 7. októbra 2008 bezprostredne reagovala na finančné nepokoje.

Rada vyzvala členské štáty, aby prijali určité opatrenia v oblasti ochrany vkladov fyzickým osobám, a to v rozsahu minimálne 50 000 eur, resp. minimálne vo výške 100 000 eur v niektorých krajinách. Členovia Rady tiež privítali zámer Európskej komisie v čo najkratšej lehote predložiť návrhy podporujúce konvergenciu schém garančných vkladov.

Rada ECOFIN vyjadrila jednoznačnú podporu systémovým finančným inštitúciám a zaviazala sa prijať všetky nevyhnutné kroky smerujúce k stabilizácii bankového systému a ochrane vkladov jednotlivcov a uvítala kroky, ktoré podnikla Európska centrálna banka a národné centrálne banky od vzniku krízy na finančnom trhu na zabezpečenie likvidity vo finančnom systéme. Opätovne vyzvala finančné inštitúcie dosahovať plnú transparentnosť, pričom pokrok dosiahnutý v tejto oblasti bude pozorne monitorovať.

Rada súhlasila s tým, že o verejnej intervencii musí byť rozhodnuté na národnej úrovni, pričom si uvedomuje potenciálne cezhraničné efekty národných rozhodnutí.

Pokiaľ ide o ochranu záujmov vkladateľov a stability finančného systému Rada zdôraznila potrebu primeraného prístupu, ktorý by mal zahŕňať medzi inými i prostriedky rekapitalizácie postihnutých systémovo významných finančných inštitúcií.

Rada súhlasila s týmito spoločnými princípmi EÚ, ktoré majú usmerňovať ďalšie kroky EÚ v odpovedi na súčasnú situáciu:

- Intervencie by mali byť uskutočňované včas a podpora by mala byť v zásade dočasná.
- EÚ bude ostražitá, pokiaľ pôjde o záujmy daňových poplatníkov.
- Súčasní akcionári by mali znášať náležité dôsledky intervencií.
- Vláda by mala mať možnosť vymeniť manažment finančnej inštitúcie.
- Manažment by si nemal ponechávať neprimerané zisky – vlády môžu okrem iného mať právomoc intervenovať v oblasti odmeňovania vrcholového manažmentu.
- Konkurencieschopnosť a legitímny záujem konkurentov musia byť ochraňované, najmä prostredníctvom pravidiel štátnej pomoci.
- EÚ by sa mala vyhnúť negatívnym vedľajším efektom uplatňovania spoločných princípov.

Rada zdôraznila potrebu vyhnúť sa akejkoľvek deformácii pri zaobchádzaní medzi bankami USA a EÚ kvôli rozdielnostiam v účtovných pravidlách. Rada dôrazne odporučila, aby orgány dohľadu a audítori v EÚ ihneď aplikovali nový návod Rady pre medzinárodné účtovné štandardy IASB o aplikácii výpočtu trhového oceňovania.

Rada víta záväzok Európskej komisie, ktorá vydá návod stanovujúci rozsah a podmienky na zlučiteľnosť štátnej pomoci s rekapitalizáciou a garančnými schémami, obsahujúci tiež príklady aplikácie takýchto schém.

Predstavitelia krajín eurozóny (na rokovaní v Paríži 12. októbra 2008) a predsedovia vlád na rokovaní Európskej rady (15. a 16. októbra 2008 v Bruseli) potvrdili záväzok konať spoločne a koordinovane s cieľom obnoviť dôveru vo finančnom a bankovom sektore.

Z rokovaní vyplynulo:

- Pokračovať v štrukturálnych reformách je oveľa dôležitejšie, ako kedykoľvek predtým.

Krajiny sa zaviazali pomáhať obnoviť hospodársky rast a zvýšiť zamestnanosť v Európe, ako aj udržovať rozpočtové politiky v rámci revidovaného Paktu stability a rastu, ktorého aplikácia by mala odrážať súčasné výnimočné okolnosti. Krajiny osobitne uvítali rozhodnutie Európskej investičnej banky mobilizovať 30 mld. EUR na podporu malých a stredných podnikov a tiež jej záväzok rozšíriť možnosti zapájať sa do infraštruktúrnych projektov.

- Zabezpečiť vhodné podmienky pre likviditu finančných inštitúcií.

Zúčastnené krajiny privítali rozhodnutie Európskej centrálnej banky a ďalších centrálnych bánk

znížiť úrokové miery. Privítali tiež rozhodnutie Európskej centrálnej banky zlepšiť podmienky refinancovania bánk a dlhodobejšieho financovania a akceptovať komerčné papiere ako kolaterál.

- Uľahčiť financovanie bánk, ktoré je v súčasnosti obmedzované.

Vlády majú v ohraničenom časovom intervale (do 31. decembra 2008) pri adekvátnych obchodných podmienkach poskytnúť garanciu, poistenie alebo iné obdobné opatrenia na nový strednodobý bankový úver (do 5 rokov) solventným bankám, ktorým sa pri súčasnej nedôvere trhu nedarí získať zdroje financovania. Cena týchto nástrojov bude odrážať prinajmenšom skutočnú hodnotu ako v prípade bežných trhových podmienok, aby sa nenarušil princíp konkurencie. Oprávnené budú všetky finančné inštitúcie založené v danom štáte, ako aj významné dcérske spoločnosti zahraničných inštitúcií, pokiaľ budú spĺňať regulačné kapitálové požiadavky a ďalšie nediskriminačné objektívne kritériá. Vlády budú môcť stanoviť ďalšie podmienky pre beneficientov týchto opatrení a mali by koordinovať svoje kroky tak, aby významné rozdiely v podmienkach medzi štátmi nedeformovali trh. Schéma bude aplikovaná pod kontrolou finančných orgánov, a to do 31. decembra 2009.

- Poskytnúť finančným inštitúciám dodatočné kapitálové zdroje a naďalej tak zabezpečovať správne financovanie ekonomiky.

Každý členský štát má byť pripravený nadobudnúť akcie finančných inštitúcií, pričom cenové podmienky budú brať do úvahy postavenie danej inštitúcie na trhu. Vlády sa zaväzujú v prípade potreby poskytnúť dostatok kapitálu, avšak uprednostňuje sa zvyšovanie súkromného kapitálu. Orgány dohľadu majú v súlade s pravidlami Basel II zaviesť také pravidlá obozretnosti, ktoré by stabilizovali finančný systém.

- Povoliť efektívnu rekapitalizáciu bánk zasiahnutých krízou.

Vlády sú zaviazané predchádzať kolapsom finančných inštitúcií prostredníctvom realizácie vhodných opatrení vrátane rekapitalizácie, po ktorej by mal nasledovať vhodný reštrukturalizačný plán. Členské štáty majú dohliadnuť na záujem daňových poplatníkov a zabezpečiť, aby akcionári a manažment niesli dôsledky intervencií. Prijaté opatrenia musia byť v súlade s potrebami rýchlej akcie a flexibility, aby reflektovali súčasné výnimočné okolnosti, avšak musia rešpektovať pravidlá štátnej pomoci a hospodárskej súťaže. Štáty sa zhodli na tom, že reálna výkonnosť vrcholového manažmentu by mala byť náležite prepojená s jeho odmeňovaním a mala by sa odrážať i v odstupnom (v tzv. „zlatých padákoch"). Odmeňovanie by malo byť v súlade s aktuálnym podielom vrcholového manažmentu na úspechoch podniku.

- Zabezpečiť úpravu legislatívnych pravidiel vzhľadom na súčasné výnimočné okolnosti na trhoch.

Krajiny sa zhodli na potrebe sprísniť pravidlá stability a dohľadu, vrátane Smernice o kapitálovej primeranosti bánk. Privítali zámer Európskej komisie predložiť v najbližšom čase legislatívny návrh obsahujúci sprísnené pravidlá pre ratingové agentúry a dohľad nad nimi na európskej úrovni. Krajiny vyzdvihli potrebu urýchliť rozhodnutia v oblasti transparentnosti a bezpečnosti transakcií na trhoch úverových derivátov, ako aj potrebu rozvoja pravidiel o bezpečnosti vkladov na európskej úrovni, aby sa zaručila ochrana vkladateľov. Štáty osobitne zdôraznili potrebu rozhodnúť do konca októbra o účtovných štandardoch aplikovaných vo finančných inštitúciách a ich interpretácii s cieľom vytvoriť vyváženejšie predstavy o skutočnej hodnote ich aktív s účinnosťou od tretieho štvrťroku 2008. Bolo dohodnuté, že trhové ocenenie aktív má byť nahradené ocenením podľa pravdepodobnosti zlyhania. Zlé aktíva z obchodnej knihy sa majú presunúť do bankovej knihy, čím nebude potrebné vytvárať požiadavku na kapitál na trhové riziká.

- Posilniť kooperačné procedúry medzi európskymi krajinami a súčasne vykonať reformu medzinárodného finančného systému založenú na princípoch transparentnosti, zodpovednosti, integrity a celosvetového vývoja.

Na rokovaní v Paríži predstavitelia eurozóny zostavili a schválili Deklaráciu o koordinovanom akčnom pláne, ktorého schéma bude aplikovaná do 31. decembra 2009 a prispôsobená trhovým podmienkam v každej krajine.

I.2 Opatrenia v oblasti ochrany vkladov

V súlade s prv uvedeným odporúčaním Rady ECOFIN zo 7. októbra 2008, prijali vlády členských štátov (do 15. 10. 2008) tieto rozhodnutia:

- 100 % garanciu vkladov zaručili Írsko, Nemecko, Grécko, Dánsko, Rakúsko, Slovinsko a Slovenská republika.
- Ochranu vkladov vo výške 100 000 eur odsúhlasilo Holandsko, Španielsko, Cyprus, Belgicko a Litva.
- Veľká Británia schválila ochranu vkladov vo výške 50 000 lír.
- Fínsko zvýši ochranu na úroveň 50 000 eur.
- Lotyšsko zvýši ochranu na úroveň 50 000 eur bez obmedzenia trvania platnosti.
- Poľsko zvýši ochranu na úroveň 50 000 eur do konca roka 2009.
- Bulharsko zvýši ochranu na úroveň 100 000 lev (50 000 eur).
- Česká republika zvýši ochranu všetkých vkladov na úroveň 50 000 eur, pričom neplánuje prijať dodatočné kroky a potvrdzuje preferenciu pre ex-post garančné schémy.
- Maďarsko zvýši ochranu vkladov zo 6 mil. forintov na úroveň 13 mil. forintov, pričom súčasná úroveň 90 % krytia pre vklady nad 1 mil. bude zvýšená na 100 %.

Niektoré členské štáty zároveň navyše prijali súbory ďalších opatrení na ozdravenie finančných sektorov a ochranu finančnej stability. Ide o krajiny Španielsko, Taliansko, Holandsko, Veľká Británia, Portugalsko, Nemecko a Dánsko.

Reakciou na odporúčanie Rady ECOFIN je návrh na zvýšenie ochrany vkladov v Slovenskej repub-

like, ktorý schválila vláda Slovenskej republiky na zasadnutí dňa 8. októbra 2008. Zvýšenie ochrany sa uskutočnilo legislatívnou úpravou zákona o ochrane vkladov, ktorým sa zavádza náhrada nedostupného vkladu v plnej výške bez stanovenia limitu a zvyšuje sa aj ochrana vkladov z 90 % krytia nominálnej hodnoty vkladov na 100 %, čím sa ruší povinnosť poistnej spoluúčasti vkladateľa vo výške 10 %.

Cieľom nového legislatívneho opatrenia je preventívne zachovať dôveru vkladateľov voči bankám, a tak zabrániť výberu vkladov, čo by mohlo mať negatívne dôsledky na riešenie krízy. (Zákon č. 421/2008 Z. z. o zmene a vyššej náhrade za nedostupný vklad nadobudol účinnosť 24. októbra 2008. Pozn. red.)

Pokiaľ ide o okruh osôb, ktoré sú súčasťou systému ochrany vkladov, tento v novej legislatívnej úprave zostáva nezmenený. Vkladateľom, na ktorého sa vzťahuje systém ochrany bankových vkladov v Slovenskej republike je:

a) fyzická osoba,
b) nadácia, neinvestičný fond, nezisková organizácia poskytujúca všeobecne prospešné služby, združenie občanov alebo spoločenstvo vlastníkov bytov a nebytových priestorov.

Zo systému ochrany bankových vkladov v Slovenskej republike sú vylúčené tieto právnické osoby:

1. banky, obchodníci s cennými papiermi, ktorí nie sú bankou, centrálni depozitári cenných papierov, burzy cenných papierov, komoditné burzy, správcovské spoločnosti vrátane majetku v podielových fondoch, poisťovne, doplnkové dôchodkové poisťovne, pošty, právnické osoby prevádzkujúce lotérie alebo iné podobné hry a Exportno-importná banka Slovenskej republiky;
2. slovenské právnické osoby alebo zahraničné právnické osoby, ktoré majú čo len čiastočne rovnaký predmet činnosti ako niektorá z právnických osôb uvedených v bode 1;
3. právnické osoby neuvedené v bode 1 alebo 2, ktoré podľa zákona o účtovníctve alebo podľa iného osobitného zákona musia povinne mať účtovnú závierku overenú audítorom, napríklad akciové spoločnosti;
4. štát, štátne fondy, obce, vyššie územné celky (samosprávne kraje), ako aj ich rozpočtové organizácie alebo príspevkové organizácie a ďalej orgány verejnej moci, napríklad súdy a Protimonopolný úrad Slovenskej republiky;
5. právnické osoby zriadené zákonom a neuvedené v bodoch 1 až 4, napríklad Štátna pokladnica a Agentúra pre riadenie dlhu a likvidity.

I.3 Opatrenia v oblasti likvidity bánk

NBS pripravila opatrenie o likvidite bánk a pobočiek zahraničných bánk a o postupe riadenia rizika likvidity bánk a likvidity pobočiek zahraničných bánk č. 11/2007. (Opatrenie nadobudlo účinnosť 15. novembra 2008. Pozn. red.) Dôvodom vydania tohto opatrenia je zabezpečiť riadenie aktív a pasív bánk tak, aby ich vzájomný pomer zodpovedal nepretržitej likvidite, a to adekvátne podľa okolností a očakávaných ekonomických ukazovateľov v období odo dňa zavedenia meny euro v Slovenskej republike. Banka a pobočka zahraničnej banky má byť schopná s veľkou pravdepodobnosťou splniť všetky svoje záväzky v časovom horizonte jedného mesiaca, a to aj v prípade nepriaznivého vývoja na finančných trhoch. Ukazovateľ likvidity bánk v čase krízy v bankovom sektore obmedzí možnosti banky, prípadne jej materskej spoločnosti, znižovať úroveň likvidity v bankovom sektore, čo smeruje k tomu, aby bola každá banka spôsobilá aj v krátkodobom horizonte splniť svoje finančné záväzky voči klientom a obchodným partnerom.

I.4 Možnosti štátu v oblasti posilnenia finančných zdrojov bánk

V prípade, ak by sa banka dostala do krízovej situácie, prichádzajú do úvahy v súčinnosti s príslušnou bankou a NBS nasledovné možnosti týkajúce sa posilnenia finančných zdrojov bánk zo strany štátu:

Zvyšovanie cudzích zdrojov bánk zo strany štátu

V prípade potreby zabezpečenia dostatočnej likvidity banky je možné banke poskytnúť zo štátnych finančných aktív návratnú finančnú výpomoc (pôžičku) s príslušným úrokom. Týmto spôsobom možno okamžite zvýšiť cudzie zdroje financovania banky. Takéto použitie štátnych finančných aktív musí podľa zákona o rozpočtových pravidlách verejnej správy schváliť vláda SR. Toto opatrenie je teda možné prijať a splniť počas niekoľkých dní, resp. niekoľkých hodín v závislosti od situácie. Predpokladom na návratnú finančnú výpomoc je dostatočný objem disponibilných prostriedkov v štátnych finančných aktívach. Ak by štát chcel mať poskytnutie takejto výpomoci zabezpečené vlastnými akciami banky (akciami vydanými bankou), zmluvu o záložnom práve by museli podpisovať vlastníci týchto akcií, t. j. akcionári banky, pričom na uvedený postup je potrebný aj predchádzajúci súhlas NBS. Za podmienky existencie záložného práva pri poskytnutí návratnej finančnej výpomoci by si teda predmetné opatrenie vyžadovalo dlhší čas.

Rekapitalizácia (kapitálové posilnenie) bánk zo strany štátu

V prípade rekapitalizácie ide o posilnenie vlastných zdrojov financovania bánk (konkrétne základného imania), ktoré zabezpečujú schopnosť banky kryť straty vyplývajúce z kreditných, trhových a operačných rizík a súčasne schopnosť v plnej výške plniť svoje záväzky. Podľa zákona o správe majetku štátu môže ústredný orgán štátnej správy na základe rozhodnutia vlády kapitálovo vstúpiť aj do existujúcej právnickej osoby, pričom v zmysle zákona o rozpočtových pravidlách verejnej správy možno na tento účel použiť výlučne štátne finančné aktíva. Na takýto postup je však potrebný aj súhlas súčasných akcionárov banky vyjadrený schválením zvýšenia základného imania valným

zhromaždením (min. 2/3 väčšinou prítomných akcionárov), ako aj príslušný predchádzajúci súhlas NBS v zmysle zákona o bankách. Prijatie a splnenie takéhoto opatrenia si však vyžaduje dlhší časový interval, a to najmä z dôvodu dodržania procedúry zvyšovania základného imania od zvolania valného zhromaždenia až po splatenie novoupisovaných akcií. Aj v tomto prípade ide o transfer zo štátnych finančných aktív, takže rovnako platí predpoklad o dostatku finančných prostriedkov.

Na realizáciu týchto opatrení nie je potrebná legislatívna zmena v súčasnosti platných právnych predpisov.

Nútená správa nad bankou – zvýšenie základného imania

Jednou z mimoriadnych možností s cieľom posilniť finančné zdroje banky je pri splnení zákonných podmienok definovaných v zákone o bankách zavedenie nútenej správy nad bankou s cieľom prijať ozdravný program, a to najmä v súčinnosti s hlavnými akcionármi banky. Hlavnými dôvodmi, kedy je možné zaviesť nútenú správu nad bankou je situácia, keď orgány banky sú zodpovedné za zhoršujúcu sa hospodársku situáciu banky, resp. v činnosti banky pretrvávajú také nedostatky, ktoré vedú ku zhoršovaniu hospodárskej situácie banky. Povinnosť NBS zaviesť nútenú správu je daná výslovne v prípade, ak požiadavky na vlastné zdroje banka plní na menej než 50 %.

V prípade zavedenia nútenej správy nad bankou je nútený správca oprávnený urobiť opatrenia nevyhnutné na postupnú stabilizáciu banky a obnovenie likvidity banky. V rámci týchto opatrení je správca oprávnený nakladať s pohľadávkami a iným majetkom, vrátane predaja pobočky banky alebo organizačnej jednotky banky ako časti podniku banky alebo predaja podniku banky za primeranú cenu, uzavrieť pobočku alebo inú organizačnú jednotku banky alebo ukončiť ich činnosť. Na uvedené opatrenia správcu sa nevyžaduje súhlas valného zhromaždenia.

Zákon o bankách umožňuje ako jedno z najzávažnejších opatrení správcu počas nútenej správy predaj časti podniku, resp. aj celý podnik banky. Predmetné ustanovenia by mali umožniť správcovi uskutočniť aj také rozhodnutie, ktorým by sa malo zvýšiť základné imanie banky a tým umožniť vstup nového akcionára do banky bez súhlasu valného zhromaždenia. Aby bolo možné realizovať zvýšenie základného imania banky a tým aj vstup nového akcionára do banky len na základe opatrenia núteného správcu, bude z dôvodu právnej istoty potrebné prijať jednoznačnú legislatívnu úpravu tejto otázky.

I.5 Iné opatrenia na riešenie bankových kríz

Súčasné ustanovenia zákona o bankách, ktoré je možné použiť na riešenie krízových situácií sú obsiahnuté najmä v § 50 zákona o bankách. Nástroje dohľadu NBS majú v zmysle § 50 charakter najmä sankčných opatrení ako následok identifikovaných nedostatkov v činnosti banky alebo nedodržania zákonných ustanovení. Zákon o bankách ani zákon o dohľade neobsahujú ustanovenia, ktoré by upravovali rámec pre uplatňovanie tzv. „preventívnych opatrení", teda opatrení, ktoré by bolo možné použiť na zabránenie vzniku krízovej situácie a na udržiavanie finančnej stability. Ministerstvo financií SR a NBS takúto novelizáciu zákona o bankách v krátkej dobe navrhnú.

II. Strednodobé regulačné opatrenia

II.1 Strednodobé regulačné opatrenia na úrovni EÚ

II.1.1 Opatrenia vyplývajúce zo záverov rokovaní Rady ECOFIN 7. októbra 2008

Rada ECOFIN na zasadnutí 7. októbra schválila opatrenia zamerané na obnovenie finančnej stability a dôvery:

- Rada zdôraznila nevyhnutnosť úplnej a včasnej implementácie cestovnej mapy ECOFIN-u z októbra 2007 a potrebu zabezpečiť pôsobenie úprav v oblasti cezhraničnej stability tak, ako je uvedené v Memorande o porozumení schválenom ministrami, centrálnymi bankami a finančnými dozorcami v EÚ v júni 2008.
- Rada zdôraznila, že v súčasnej situácii vo finančnom sektore je dôležité monitorovať potencionálne procyklické efekty a súhlasila s vytvorením pracovnej skupiny EU Working Group on Procyclicality.
- Rada privítala iniciatívu Európskej investičnej banky (EIB) prijať v súlade so Small Busines Act sériu reforiem, ktoré budú mať za cieľ zvýšiť dostupnosť finančných prostriedkov pre malé a stredné podniky. EIB zvýši úroveň pôžičiek pre malé a stredné podniky v rokoch 2008/2009 na 15 mld. eur (čo predstavuje nárast globálnych pôžičiek o 50 %) a vytvoriť nové produkty umožňujúce podieľať sa na riziku s bankami. Celkovo by sa mali finančné prostriedky v období 2008/2011 zvýšiť o 30 mld. eur.
- Rada súhlasila s úplným zavedením jednotných formátov pre finančné vykazovanie (jednotné požiadavky pre vykazovanie údajov a jednotné dátumy vykazovania) do konca roka 2012 bez možnosti dodatočného predĺženia lehoty.

Závery Rady ECOFIN v oblasti výkonu dohľadu:

- Rada zdôraznila potrebu efektívnejšieho systému európskeho dohľadu nad cezhraničnými skupinami, avšak v prijatých záveroch boli vypustené slová o kľúčovej úlohe, ktorú má pri cezhraničnom skupinovom dohľade zohrávať dohľad nad materskou spoločnosťou (tzv. group alebo lead supervisor).
- Rada očakáva revíziu rozhodnutí Európskej komisie, ktorá má doplniť mandát výborov európskych dohľadov (tzv. výbory na tretej úrovni, level 3 Committees, L3C) v nadväznosti na závery Rady zo 14. mája 2008 a zdôrazňuje potrebu pripísať výborom dohľadov špecifické úlohy, z ktorých najdôležitejšie sú mediácia a konzultácie – čiže poskytovanie právne nezáväzných

odporúčaní a návodov, ale aj organizovanie školení a realizácia výmeny personálu, a to do konca roka.
- Rada pripomenula dohodu vyplývajúcu zo záverov Rady z 14. mája 2008, na základe ktorej majú členské krajiny zaistiť, aby národné dohľady implementovali do svojich národných mandátov aj európsku dimenziu, a to najneskôr do polovice roka 2009.

II.1.2 Opatrenia vyplývajúce zo zmien v bankových smerniciach

Európska komisia zverejnila 1. októbra 2008 návrh novely Smerníc 2006/48/ES o začatí a vykonávaní činností úverových inštitúcií a Smernice 2006/49/ES o kapitálovej primeranosti investičných spoločností a úverových inštitúcií, tzv. CRD. Novela CRD upravuje štyri hlavné oblasti:
- veľkú majetková angažovanosť,
- hybridné kapitálové nástroje,
- usporiadanie a kompetencie dohľadov,
- technické úpravy (vrátane ustanovení o likvidite).

Veľká majetková angažovanosť

V ustanoveniach o veľkej majetkovej angažovanosti sa navrhujú odstrániť viaceré národné voľby. V pôvodnom neoficiálnom návrhu zverejnenom v júni 2008 boli zakomponované tiež ustanovenia, ktoré by zrušili na Slovensku v súčasnosti využívanú národnú voľbu – uplatňovanie limitov majetkovej angažovanosti vnútri skupiny (tzv. „intra group exposures"). Uvedené ustanovenie je významné pre Slovenskú republiku najmä z dôvodu vlastníckej štruktúry bankového sektora. Uplatnenie národnej voľby nám v súčasnosti umožňuje limitovať expozície slovenských bánk ako dcérskych spoločností voči ich materským spoločnostiam na výšku predstavujúcu maximálne 20 % kapitálu. Toto ustanovenie je možné považovať za prirodzený ochranný múr medzi materskou a dcérskou spoločnosťou a tým aj ako prevenciu šírenia krízy z materskej spoločnosti do dcérskej spoločnosti.

Oficiálny návrh novely smernice CRD zverejnený 1. októbra 2008 je po pripomienkach upravený tak, že do článku 113 sa pridáva paragraf 4, z ktorého písmeno c) ponecháva ako národnú voľbu možnosť neaplikovať vnútroskupinové limity majetkovej angažovanosti. Tento návrh Slovensku vyhovuje.

Usporiadanie a kompetencie dohľadov

V rokoch 2007 a 2008 sa vyskytli iniciatívy zo strany veľkých európskych bánk a záujmových združení európskych bánk na podporu štruktúry dohľadu nad cezhraničnými finančnými skupinami, pri ktorej by sa viac úloh a právomocí sústredilo do rúk orgánu dohľadu zodpovedného za výkon konsolidovaného dohľadu a definovaného ako consolidating supervisor alebo lead supervisor.

Návrh novely smernice CRD zverejnený 1. októbra 2008 Európskou Komisiou upravuje koncept spolupráce dohľadov pri cezhraničných bankových skupinách v dvoch rovinách:
- Vytvorenie kolégií dohľadov (tzv. colleges), ako fóra pre koordináciu výkonu dohľadu a výmenu informácií.
- Rozšírenie právomocí pre konsolidujúci orgán dohľadu v otázkach výkonu dohľadu (Pilier 2 a výkazníctvo).

Kolégiá dohľadov sú efektívnou formou spolupráce orgánov dohľadu a navrhované znenie nového článku 131a je vyhovujúce pre Slovensko. Konsolidujúci orgán dohľadu má v zmysle tohto článku funkciu koordinátora činností orgánov dohľadu nad dcérskymi spoločnosťami, organizuje stretnutia orgánov dohľadu a výmenu informácií o dohliadanej bankovej skupine.

Návrh úpravy článku 129 pridaním paragrafu 3 podstatne rozširuje právomoci konsolidujúceho dohľadu (orgán dohľadu nad materskou spoločnosťou). Uvedený článok dáva konsolidujúcemu dohľadu právomoc, v prípade, že sa nedosiahne dohoda medzi regulátormi, rozhodnúť o potrebnej výške kapitálu pre celý konsolidovaný celok (materská spoločnosť a dcérske spoločnosti) a tým stanoviť aj potrebnú výšku kapitálu pre dcérsku spoločnosť so sídlom v inej krajine (v zmysle Piliera 2 Novej Bazilejskej dohody o kapitáli – Basel II). Konsolidujúci dohľad môže rovnako rozhodnúť o jednotnom formáte a frekvencii výkazov o kapitálových požiadavkách.

Návrh článku 129 paragraf 3 tak významne narúša rovnováhu medzi právomocami a zodpovednosťami medzi orgánom dohľadu nad materskou spoločnosťou a orgánom dohľadu nad dcérskou spoločnosťou, a teda konsolidujúci dohľad by mal právomoc rozhodnúť o potrebnej výške kapitálu pre dcérsku spoločnosť, pričom za dohľad nad touto dcérskou spoločnosťou zodpovedá orgán dohľadu krajiny, kde má dcérska spoločnosť sídlo.

Konsolidujúci dohľad a orgány dohľadu nad dcérskymi spoločnosťami by sa v zmysle návrhu novely smernice mali dohodnúť na formáte a frekvencii vykazovania kapitálových požiadaviek za danú bankovú skupinu. Tento návrh by znamenal, že pre NBS by každá banka vlastnená materskou spoločnosťou v EÚ mohla vykazovať informácie o kapitálových požiadavkách v inom formáte a s inou frekvenciou. Takýto postup by značne komplikoval sledovanie požiadaviek na vlastné zdroje za bankový sektor v SR, keďže by NBS nemala porovnateľné údaje za celý bankový sektor. Preto Slovensko podporuje myšlienku jednotného formátu vykazovania v EÚ, ktorý by zjednotil vykazovanie všetkých bánk vo všetkých členských štátoch.

II.1.3 Opatrenia v oblasti návrhu smernice SOLVENCY II

Kompromisný návrh smernice SOLVENCY II (smernice o začatí a vykonávaní priameho poistenia a zaistenia) bol po viac ako ročnej diskusii v rámci pracovnej skupiny Rady EÚ predložený na schválenie na rokovanie Rady ECOFIN dňa 7. októbra

2008. Rada ministrov návrh smernice prerokovala s tým, že sa o tomto návrhu nehlasovalo, pretože nebola dosiahnutá široká zhoda v oblasti dohľadu nad skupinou hlavne v dôsledku nedostatočného rozdelenia kompetencií medzi orgán dohľadu nad dcérskou spoločnosťou a orgán dohľadu nad skupinou. Slovenská republika patrí medzi 12 krajín, ktoré nesúhlasili s návrhom Komisie v oblasti skupinového dohľadu, a to najmä z toho dôvodu, že by došlo k oslabeniu kompetencií národných dohľadov. Rokovania k smernici by mali ďalej pokračovať na expertnej úrovni v pracovnej skupine Rady EÚ s cieľom prijatia kompromisu na ďalšom rokovaní Rady ECOFIN.

Samotný návrh smernice SOLVENCY II je reakciou na súčasné pravidlá kapitálových požiadaviek platných pre poisťovne a zaisťovne, ktorých najväčším nedostatkom je nedostatočná citlivosť na riziká, ktorým sú poisťovne a zaisťovne vystavené a pretrvávajúca divergencia v regulácii poistného sektora v rámci Európskej únie.

Podporujeme zavedenie nového rizikovo orientovaného režimu solventnosti, nakoľko by mal prispieť k zabezpečeniu lepšej ochrany pre poistených a oprávnené osoby, k uplatňovaniu najnovších trendov v riadení rizík a zvýšeniu transparentnosti poistného sektora. Európska komisia však prostredníctvom návrhu smernice navrhuje zaviesť aj tzv. „režim skupinovej podpory". Túto snahu SR vníma s veľkou obavou, nakoľko:

- navrhovaný systém povedie k zníženiu kapitálových požiadaviek na dcérske spoločnosti a poistné skupiny. Časť kapitálových požiadaviek dcérskych spoločností bude môcť byť krytá vyhlásením materskej spoločnosti zdroje previesť v prípade potreby, t. j. nie vlastnými zdrojmi dcérskej spoločnosti, ako je to v súčasnosti. Uvedenou úpravou sa zvýši možnosť prenášať finančné problémy materskej spoločnosti, resp. skupiny na dcéru (najmä z členských štátov EÚ do SR);
- nezabezpečuje Národnej banke Slovenska, ako orgánu dohľadu v SR, všetky potrebné nástroje a právomoci na zabezpečenie ochrany poistených a oprávnených osôb a finančnej stability;
- nie je založený na spoľahlivých analýzach a nebol testovaný pod „stresom" (t. j. simulovaním krízových scenárov vývoja);
- môže v SR (poisťovne, ktoré sú súčasťou poistných skupín, tvoria cez 90 % slovenského poistného trhu) narušiť finančnú stabilitu celého poistného sektora.

Aj posledné udalosti na finančných trhoch sú empirickým dôkazom toho, že v záujme náležitého zabezpečenia ochrany klientov musí orgán dohľadu nepretržite disponovať adekvátnymi právomocami a nástrojmi na včasnú a účinnú intervenciu. Vďaka súčasnej regulácii, kedy dcérske spoločnosti musia kryť 100 % výšku kapitálovej požiadavky vo vysoko kvalitných vlastných zdrojoch, sa podarilo zabrániť presunu finančných problémov materských spoločností na dcérske spoločnosti.

II.1.4 Opatrenia v oblasti kolektívneho investovania

V súčasnosti sa v rámci štruktúr EÚ koná proces rekodifikácie smernice upravujúcej sektor kolektívneho investovania – smernice UCITS, (smernice o koordinácii zákonov, iných právnych predpisov a správnych opatrení týkajúcich sa podnikov kolektívneho investovania do prevoditeľných cenných papierov).

Nová smernica nemá oslabiť reguláciu fondov z pôvodnej smernice UCITS, avšak obsahuje nové časti právnej úpravy zamerané na prehĺbenie a posilnenie jednotného trhu EÚ, resp. cezhraničného poskytovania služieb v kolektívnom investovaní. Z pohľadu ochrany podielnikov tento proces nesie okrem prínosov aj riziká. V dôsledku odstraňovania bariér medzi členskými štátmi bude nutné posilniť cezhraničný výkon dohľadu, ako aj zlepšiť cezhraničnú spoluprácu orgánov dohľadu. Zároveň bude pre tieto účely potrebné harmonizovať rôzne časti regulácie, ktoré boli doteraz v kompetencii členských štátov, ako napríklad právna úprava riadenia rizík, organizačných požiadaviek, pravidiel činnosti vo vzťahu ku investorom a podielnikom alebo pravidiel pre konflikt záujmov. Vyššia miera harmonizácie môže mať na ochranu podielnikov a investorov rovnako pozitívny efekt, ako mala samotná implementácia pôvodnej smernice UCITS. Na druhej strane, za rizikové vo vzťahu k ochrane podielnikov možno považovať plánované zavedenie možnosti cezhraničného vytvárania a spravovania podielových fondov. Tento model oddeľuje výkon dohľadu nad správcom fondu od výkonu dohľadu nad samotným vytváraním a spravovaním fondu, čo môže mať za dôsledok oslabenie výkonu dohľadu a znemožnenie efektívneho vynucovania sankcií voči správcom fondov, najmä ak ide o podielové fondy bez právnej subjektivity, ako je to v prípade SR. Slovensko vyjadruje negatívny postoj k zámeru rozšíriť existujúci rozsah cezhraničného pôsobenia správcovskej spoločnosti aj na jej hlavné činnosti, čím by fakticky stratilo možnosť efektívne dohliadať na spravujúcu spoločnosť, hoci zodpovednosť za riešenie prípadnej krízovej situácie zostane príslušnej krajine, a zároveň by týmto mohla byť oslabená súčasná úroveň ochrany investorov v UCITS fondoch.

II.2 Strednodobé regulačné opatrenia na národnej úrovni

II.2.1 Opatrenia v oblasti poisťovníctva

V oblasti poisťovníctva je v strednodobom horizonte na zváženie zriadenie garančnej schémy (podobnej garančným schémam v bankovom sektore a sektore investičných služieb) ako jedného nástroja na ochranu poistencov a príjemcov poistného plnenia pre prípad likvidácie poisťovne. Napriek tomu, že prípadnú likvidáciu poisťovne je možné často efektívne riešiť prevodom poistného kmeňa, zriadenie garančnej schémy, najmä v životnom poistení, by zvýšilo dôveryhodnosť poistného sektora. Rovnako by sa dosiahla me-

dzisektorová konzistencia s bankovým sektorom a sektorom investičných služieb. Garančné schémy už v súčasnosti existujú vo viacerých členských štátoch a úsilie o ich povinné zavedenie v členských štátoch vyvíjala v minulosti aj Európska komisia. V rokoch 2001 – 2005 sa konali stretnutia pracovnej skupiny Európskej komisie s cieľom pripraviť návrh smernice upravujúcej garančné schémy v poisťovníctve. Nakoľko členské štáty nemali jednotný názor na dôležitosť a potrebu smernice (členské štáty boli najmä proti garančným schémam v neživotnom poistení), Európska komisia dala vypracovať štúdiu mapujúcu existujúce garančné systémy. Predpokladáme, že sa Európska komisia bude opätovne otázkou smernice v najbližšej dobe zaoberať.

II.2.2 Opatrenia v oblasti cenných papierov

Investori v oblasti kapitálového trhu – klienti obchodníkov s cennými papiermi a správcovských spoločností vykonávajúci investičné služby pre klientov – sú podľa zákona o cenných papieroch, resp. ich klientsky majetok, chránení do výšky 20 000 eur. V nadväznosti na novelizovanú právnu úpravu v oblasti ochrany vkladov v sektore bankovníctva, ktorá bola vyvolaná krízou finančného trhu, by mala nadväzovať aj zodpovedajúca ochrana klientov v sektore kapitálového trhu v prípade, že sa dôsledky finančnej krízy prejavia aj v oblasti kapitálového trhu, resp. krajiny EÚ prijmú opatrenia na úrovni zodpovedajúcej opatreniam prijatým v oblasti bankového sektora.

V oblasti kolektívneho investovania nie je možné vzhľadom na jeho povahu uvažovať o kompenzačnej schéme. V tomto prípade je majetok klientov oddelený od majetku správcu – správcovskej spoločnosti a strata solventnosti správcu by nemala ohrozovať majetok klientov. Klient však preberá riziká, ktoré sú spojené s jeho investíciou do podielových fondov, a to najmä trhové a kreditné riziko. V oblasti kolektívneho investovania je preto potrebné sa primárne sústrediť na zákonom ustanovené dôkladné informovanie klienta pri predaji o všetkých rizikách spojených s investíciou a na zlepšenie regulácie upravujúcej riadenie rizík v podielových fondoch. Dôležitou časťou je tiež finančné vzdelávanie občanov tak, aby rozumeli informáciám, ktoré sú im poskytované pri predaji podielových fondov a vedeli ich vyhodnotiť.

II.2.3 Opatrenia v oblasti dôchodkového sporenia

Vládny návrh novely zákona, ktorým sa mení a dopĺňa zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov a o zmene a doplnení niektorých zákonov, a ktorý dňa 16. septembra 2008 Národná rada Slovenskej republiky posunula na prerokovanie v druhom čítaní obsahuje nové ustanovenia smerujúce k posilneniu investičných pravidiel tak, že boli detailnejšie definované investície, ktoré môžu tvoriť majetok v dôchodkovom fonde, avšak predovšetkým boli negatívne vymedzené finančné nástroje, ktoré je do majetku v dôchodkovom fonde nadobúdať zakázané (napríklad dlhové cenné papiere s vloženým derivátom). Navrhnuté boli aj limity zabezpečujúce lepšie rozloženie rizika v dôchodkovom fonde, predovšetkým zavedenie maximálneho limitu na hodnotu jednej emisie či limitu na finančnú skupinu (konsolidovaný celok) a predovšetkým limit na výšku vkladu v jednej banke. Dôchodková správcovská spoločnosť je zároveň povinná zriadiť a udržiavať účinný systém riadenia rizík v dôchodkovom fonde.

Súčasťou komplexnej zmeny regulačného rámca investovania v II. dôchodkovom pilieri je aj zmena týkajúca sa porovnávania výkonnosti dôchodkových fondov. Analyzovaním tejto problematiky sa NBS a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR zaoberá na úrovni expertnej pracovnej skupiny. Cieľom je odstrániť hlavné nedostatky existujúceho mechanizmu (predovšetkým závislosť od trhovej konkurencie v rámci Slovenskej republiky a nedostatočná motivácia na zvyšovanie výkonnosti dôchodkových fondov). Hlavnou prioritou je zvýšenie motivácie dôchodkových správcovských spoločností na dosahovaní čo najvyšších výnosov pri zachovaní maximálnej miery bezpečnosti investícií (napr. transformácia súčasného poplatku za správu tak, aby bol zavedený mechanizmus zmierňovania dopadov prípadných zlých investičných rozhodnutí dôchodkovej správcovskej spoločnosti prostredníctvom zníženia odplaty za správu a zavedením poplatku za výkonnosť dôchodkového fondu). Nakoľko II. pilier dôchodkového zabezpečenia nie je citlivý na demografický vývoj v Slovenskej republike, nová regulácia by mala reflektovať aj základné požiadavky a princípy fungovania systému starobného dôchodkového sporenia a jeho závislosť od výkonnosti globálnych finančných trhov (resp. jeho zložiek – akciových, dlhopisových a peňažných trhoch).

V sektore doplnkového dôchodkového sporenia je v súvislosti s ochranou účastníkov a poberateľov dávok doplnkového dôchodkového sporenia nevyhnutné zmeniť štruktúru odplát nárokovateľných doplnkovou dôchodkovou spoločnosťou, ako aj prehodnotiť opodstatnenosť a účelovosť nákladov a poplatkov uhrádzaných tretím osobám z majetku v doplnkovom dôchodkovom fonde.

III. Opatrenia vo vzťahu k posilneniu ochrany spotrebiteľa

Súčasná celosvetová finančná kríza poukazuje aj na nedostatočnú úroveň finančného vzdelávania, potrebu prehĺbiť včasné a zrozumiteľné informovanie spotrebiteľa, jeho ochranu pri distribúcii finančných služieb a takisto zabezpečenie práv spotrebiteľa zo zmluvných vzťahov.

Vláda SR dňa 1. augusta 2007 svojim uznesením č. 624/2007 schválila Koncepciu ochrany spotrebiteľa v oblasti finančných služieb, zabezpečenia finančného vzdelávania a regulácie sprostredkovateľskej činnosti a poradenskej činnosti na finančnom trhu. Koncepcia sa sústredila na tri základné oblasti ochrany spotrebiteľa:

- zvýšenie úrovne ochrany spotrebiteľa na finančnom trhu;
- finančné vzdelávanie a finančná gramotnosť;
- reguláciu sprostredkovania finančných služieb a finančného poradenstva.

Ide o osobitné regulačné iniciatívy, bez väzby na vývoj v EÚ.

Regulácia sprostredkovania finančných služieb a finančného poradenstva

Ministerstvo financií SR v spolupráci s NBS pripravilo návrh zákona o finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve. Návrh zákona reaguje na súčasnú trhovú prax vo finančnom sprostredkovaní a finančnom poradenstve a jeho cieľom je zabezpečiť ekvivalentnú ochranu spotrebiteľa pri vstupe do akýchkoľvek zmluvných vzťahov, na základe ktorých sú poskytované finančné služby. Pritom sa v rámci návrhu uplatňujú základné princípy nevyhnutné na dosiahnutie účelu zákona, ako napríklad ustanovenie požiadaviek na odbornú spôsobilosť a dôveryhodnosť pri sprostredkovaní a poradenstve, ustanovenie jednotných a spoločných pravidiel činnosti vo vzťahu ku klientom a nadstavenie efektívneho systému dohľadu nad výkonom finančného sprostredkovania a finančného poradenstva. K návrhu zákona už bolo medzirezortné pripomienkové konanie a po vyhodnotení a zapracovaní pripomienok bude ešte v tomto roku predložený na rokovanie vlády SR.

Zvýšenie úrovne ochrany spotrebiteľa na finančnom trhu, finančné vzdelávanie a finančná gramotnosť

V oblasti regulácie ochrany spotrebiteľov na finančnom trhu vláda SR dňa 4. júna 2008 svojim uznesením č. 365/2008 schválila materiál Vecný zámer zákona o ochrane práv spotrebiteľa na finančnom trhu. Vecný zámer predpokladá vypracovanie návrhu zákona o ochrane práv na finančnom trhu, na základe ktorého by sa mal vytvoriť nový inštitucionálny systém ochrany spotrebiteľa na finančnom trhu. Ten by mal obsahovať okrem existujúcich garančných schém aj osobitný inštitút mimosúdneho riešenia sporov medzi finančnými inštitúciami a ich klientmi (Úrad finančného ombudsmana), ako aj špecializovanú inštitúciu zodpovednú za koordináciu finančného vzdelávania na území SR (Akadémia finančného vzdelávania). Podľa uznesenia vlády SR č. č. 365/2008 by sa mala v rámci návrhu zákona dôraznejšie premietnuť ochrana hospodárskych záujmov spotrebiteľa v zmysle čl. 153 Zmluvy o založení Európskeho spoločenstva a mal by sa posilniť sankčný mechanizmus. V súčasnosti Ministerstvo financií SR a NBS už začali prípravu návrhu zákona o ochrane práv spotrebiteľa na finančnom trhu.

(Komplexný materiál Analýza ekonomického a legislatívneho prostredia, v ktorom pôsobia dcérske spoločnosti zahraničných finančných inštitúcií s cieľom prehĺbenia ochrany klientov, domácich finančných subjektov a zachovania stability finančného systému Slovenskej republiky je dostupný na www.government.gov.sk)

Vývoj kapitálového trhu v SR

Ing. Radoslav Bajus, PhD.
Technická univerzita v Košiciach

Kapitálový trh je považovaný za základ trhového mechanizmu, preto má významné miesto v mechanizme fungovania vyspelých trhových ekonomík. Sprostredkúva finančné obchody so splatnosťou dlhšou ako jeden rok, strednodobé a dlhodobé úvery rôznym účastníkom trhu. Často je označovaný ako trh cenných papierov alebo trh akcií. Významná časť transakcií kapitálového trhu prebieha na burze.

Hlavnou úlohou kapitálového trhu je zabezpečiť presun voľných finančných prostriedkov od subjektov, ktoré ich ponúkajú, k subjektom, ktoré ich požadujú a chcú ich využiť. Formy presunu finančných zdrojov sa dajú rozdeliť do dvoch skupín, na presuny, ktoré nie sú sprostredkované pomocou cenných papierov (CP) a presuny, pri ktorých sú využité CP. Do prvej skupiny patrí vytváranie základného imania spoločností, ktoré nevydávajú akcie, a presuny finančných zdrojov sa uskutočňujú formou úverov. Do druhej skupiny patria presuny využívajúce CP a subjekt, ktorý potrebuje kapitál, emituje CP. Kapitál získava predajom cenných papierov investorom. Prvý predaj sa uskutočňuje na primárnom trhu, kde dochádza k umiestneniu emitovaných CP u subjektov, ktorí môžu byť aj jednotlivci. Pred lehotou splatnosti možno CP lombardovať v peňažnom ústave, t. j. dať ho do zálohu a získať úver. Cenné papiere sa môžu v období emisie až do doby splatnosti ďalej predávať a kupovať na sekundárnom trhu, označenom ako trh starých CP, čím získavajú črtu likvidity. Sekundárny trh umožňuje svojim subjektom pružne meniť štruktúru svojich aktív bez toho, aby sa museli viazať na nositeľa záväzku, čiže na emitenta CP, a najefektívnejšie funguje formou burzy.

Primárny trh umožňuje priamu premenu peňažných úspor na investície, a to výmenou voľných peňažných zdrojov za novo emitované CP. Tieto CP potvrdzujú záväzok príjemcu úspor a nárok investora na plnenie finančného záväzku. Vlastník primárne nakúpeného finančného aktíva má možnosť podľa uváženia premeniť svoje aktívum naspäť na peniaze alebo predať ho inému investorovi na sekundárnom trhu.

Na sekundárnom trhu sa obchoduje s CP, do ktorých už bolo investované. Sekundárny trh umožňuje pôvodným investorom, ktorí nakúpili svoje finančné aktíva na primárnom trhu, aby s nimi obchodovali, predali ich, kedykoľvek to uznajú za vhodné či potrebné. Sekundárny trh uľahčuje fungovanie primárneho trhu, nakoľko inak by umiestňovanie emisie dlhodobých finančných inštrumentov mohlo byť zdĺhavé, komplikované a niekedy ťažko realizovateľné. Existencia sekundárneho trhu dáva pôvodnému investorovi záruku likvidity jeho finančného aktíva nakúpeného na primárnom trhu.

Vznik kapitálového trhu na Slovensku

Kapitálový trh v podmienkach ekonomiky Slovenska vznikal odlišným spôsobom ako vo svete. V prvom rade je podstatné, že nevznikol z potreby investorov a emitentov, ale ako vedľajší produkt kupónovej privatizácie. Rozvoj kapitálového trhu bol u nás veľmi rýchly, keďže sme mohli prebrať skúsenosti z ostatných krajín. Za nevýhodu možno považovať, že vláda a parlament nemali skúsenosti s legislatívou v tejto oblasti.

Kapitálový trh na Slovensku sa začal formovať od roku 1990 so vznikom prvých akciových spoločností. Začal sa budovať systém podobný vyspelým trhovým ekonomikám. Predovšetkým sa vytvorili predpoklady na plnenie základných funkcií kapitálového trhu, funkcie reštrukturalizácie vlastníctva a funkcie efektívnej alokácie voľných investičných zdrojov. Organizovanie obchodov s CP sa stalo doménou troch subjektov: *Burzy cenných papierov v Bratislave (BCPB), Bratislavskej opčnej burzy* (do 12. 1. 1996) a *Slovenskej burzy cenných papierov* (do roku 2003 *SBCP*, predtým RM-Systém Slovakia).

Centrálny depozitár cenných papierov (CDCP) zabezpečuje evidenciu zaknihovaných a imobilizovaných CP, zmien ich majiteľov a ďalších údajov, ktoré sa týchto CP týkajú.Okrem uvedených inštitúcií na ňom pôsobia aj investičné spoločnosti, investičné fondy (IF) a viacerí obchodníci s cennými papiermi.

Postupne ďalej vznikali: *Úrad štátneho dozoru* nad kapitálovým trhom, *Asociácia obchodníkov s cennými papiermi* a *Asociácia správcovských spoločností*. Zriadenie Úradu štátneho dozoru nad kapitálovým trhom smerovalo k vytvoreniu autonómneho dozorného orgánu v roku 2000, keď bol tento úrad nahradený *Úradom pre finančný trh (ÚFT)*. V roku 2006 prešla pôsobnosť tohto úradu na *Národnú banku Slovenska*. SR čiastočne liberalizovala platobný styk a kapitálové transfery so zahraničím a pripravila sa na vstup do *Organizácie*

pre hospodársku spoluprácu a rozvoj (OECD), ktorý sa úspešne realizoval v roku 2000. Došlo k čiastočnému prevzatiu legislatívy finančných trhov vyspelých krajín do legislatívy SR. Modernizovala sa aj technická základňa na poskytovanie finančných služieb. Jednou zo základných podmienok úspešnej transformácie slovenskej ekonomiky a jej aktívneho zapojenia do európskeho hospodárskeho priestoru je rozvoj kapitálového trhu, jeho transparentnosť a prispôsobovanie sa štandardom Európskej únie.

Burza cenných papierov Bratislava, a. s.

BCPB bola založená 21. decembra 1990 a do obchodného registra bola zapísaná 15. marca 1991 ako akciová spoločnosť. Obchodovanie na burze sa začalo 6. apríla 1993 po ukončení prvej vlny kupónovej privatizácie a BCPB sa tak stala prvým organizovaným spotovým trhom s CP na Slovensku. V roku 1995 bol zriadený Burzový rozhodcovský súd (BRS), ktorého hlavnou úlohou je riešiť spory vyplývajúce z burzových obchodov, ale i transakcií uskutočnených mimo burzy. BRS je stála a nezávislá inštitúcia. Podmienkou začatia konania je slobodná vôľa oboch strán prerokovať daný spor pred BRS, potvrdená rozhodcovskou zmluvou, ktorú podpíšu obe zúčastnené strany. V marci 1997 vláda schválila Koncepciu rozvoja kapitálového trhu v Slovenskej republike a bola zavedená nová štruktúra trhov BCPB – cenné papiere boli prerozdelené na trh kótovaných cenných papierov, trh registrovaných cenných papierov a voľný trh. BCPB bola zapojená do medzibankového komunikačného systému Bankového zúčtovacieho centra Slovenska. Od roku 2001 vykonáva BCPB svoju činnosť na základe licencie Úradu pre finančný trh. Európska federácia búrz (FESE) na svojom valnom zhromaždení v Bruseli v roku 2002 prijala BCPB za svojho asociovaného člena.

Miestom vysoko organizovaného kapitálového trhu je burza cenných papierov, kde sa sústreďuje ponuka a dopyt po strednodobo a dlhodobo voľnom peňažnom kapitáli. Burza cenných papierov je subjekt oprávnený organizovať verejný trh s cennými papiermi a s tým súvisiace činnosti. Ide o licencovanú a regulácii podliehajúcu činnosť. Hlavnou úlohou burzy je poskytnúť účastníkom trhu spoľahlivo fungujúci systém na organizovanie ponuky a dopytu po cenných papieroch, ktorým tak zabezpečí likviditu a plní tiež svoju základnú trhovú kurzotvornú funkciu. Burza je akciovou spoločnosťou, ktorá organizuje verejný trh s CP a zabezpečuje s tým súvisiace činnosti a ktorá má na výkon tejto činnosti povolenie udelené podľa zákona. Je právnickou osobou a zapisuje sa do obchodného registra. Obchodné meno burzy musí obsahovať označenie „burza cenných papierov", iné právnické alebo fyzické osoby nemôžu používať vo svojom obchodnom mene toto označenie ani označenie s ním zameniteľné.

Obchodovať na burze môžu členovia burzy a NBS. Členom burzy môže byť právnická osoba, a to:

- obchodník s CP a zahraničný obchodník s CP,
- správcovská spoločnosť a zahraničná správcovská spoločnosť,
  - ktorá vznikla a pôsobí najmenej 1 rok pred podaním žiadosti o členstvo,
  - ktorej ekonomická situácia a hospodárske výsledky neohrozujú účastníkov trhu.

Burza umožňuje dva typy členstva. Riadne členstvo je oprávnenie obchodovať na burze bez časového obmedzenia. Dočasné členstvo je oprávnenie obchodovať na burze po dobu maximálne 12 mesiacov.

Burzovým obchodom nazývame nákup a predaj cenných papierov, uzavretím ktorého vzniká záväzkový vzťah medzi účastníkmi obchodu. Účastníkmi obchodu sú kupujúci a predávajúci. Člen uzatvára obchod vo svojom mene a na svoj účet alebo na účet inej osoby. Na burze je možné uzatvárať nasledujúce druhy obchodov:

- kurzotvorný obchod – kupujúci a predávajúci kupujú a predávajú CP za ceny vygenerované spárovaním ich objednávok v obchodnom systéme. Spárovanie je proces, v ktorom sa pre aktívnu objednávku hľadá protiobjednávka obsahujúca údaje a podmienky zhodné s objednávkou,
- priamy obchod – kupujúci a predávajúci kupujú a predávajú CP za ceny potvrdené v príkaze na uzavretie obchodu v súlade s ich dohodou,
- repo obchod – kupujúci a predávajúci v súlade s ich dohodou kupujú a predávajú CP za ceny potvrdené v príkaze na otvorenie obchodu a v deň vrátenia predávajú a kupujú CP späť za cenu uvedenú v príkaze,
- obchod v rámci ponuky, resp. povinnej ponuky na prevzatie – v zmysle zákona o CP a investičných službách majú právnické alebo fyzické osoby možnosť alebo povinnosť uskutočniť ponuku, resp. povinnú ponuku na prevzatie. Povinná ponuka na prevzatie sa vzťahuje na osoby, ktorých podiel na hlasovacích právach spojených s akciami jedného emitenta kótovaných akcií dosiahne alebo presiahne 33 %, 50 % a 66 %. Burza umožňuje prostredníctvom kurzotvorných a priamych obchodov nakúpiť CP v rámci ponuky, resp. povinnej ponuky na prevzatie.

Analýza obchodovania na BCPB v rokoch 2005 – 2008

Slovenský kapitálový trh patrí v súčasnosti medzi najmenšie trhy v Európe. Slovenská ekonomika je malá a má nízku produktivitu, preto nemožno očakávať v krajine s počtom 5,37 milióna obyvateľov veľký počet spoločností, schopných kótovania na burze. Na Slovensku pôsobí viacero inštitúcií, ktoré realizujú obchodovanie s CP. Najvýznamnejšou z nich je Burza cenných papierov v Bratislave, a. s., ktorej činnosť je riadená zákonom č. 429/2002 Z. z. z 18. júna 2002 o burze CP v znení neskorších predpisov.

Rok 2005

Rok 2005 bol bohatý na zmeny v legislatíve SR. Účinnosť nadobudla novela zákona o CP a investičných službách, ktorá upravila spôsob vyhoto-

vovania a schvaľovania prospektu CP a tiež Poplatkový poriadok BCPB týkajúci sa prijímania CP na trhy. BCPB ukončila publikovanie pôvodného indexu SDX. Hlavným indikátorom vývoja trhu CP sa stala skupina dlhopisových indexov SDXGroup. Posledným obchodným dňom sa skončilo vypočítavanie pôvodného indexu SDX. Rok 2005 bol posledným rokom pôsobenia Úradu pre finančný trh, ktorý vykonával dohľad nad kapitálovým trhom.

Ku koncu roka bolo registrovaných 381 emisií cenných papierov, z toho 35 na kótovanom hlavnom trhu, 46 na kótovanom paralelnom trhu a 300 na voľnom trhu. Jedna emisia na voľnom trhu bola eurobond. V priebehu roka bolo prijatých 27 emisií CP v hodnote 23,4 mld. Sk. Trhová kapitalizácia predstavovala 573,6 mld. Sk, čo je o 14,1 % viac v porovnaní s rokom 2004. V roku 2005 sa obchodovalo počas 242 dní. Celkový objem obchodov predstavoval 1 001,9 mld. Sk (obr. 1), čo je o 131,8 % viac ako v roku 2004. Táto hodnota radí rok 2005 na druhú priečku medzi najúspešnejšími rokmi BCPB. Celkovo sa zrealizovalo 10 814 transakcií, pri ktorých sa previedlo 19,95 mil. ks CP. Na ročnej báze počet obchodov klesol o 38,7 % a počet prevedených CP sa znížil o 10,9 %. Finančný objem repo obchodov dosiahol 346,1 mld. Sk, čo znamená nárast na úrovni 373,6 %. Tento objem bol dosiahnutý v rámci 58 transakcií. Podiel obratu obchodov realizovaný zahraničnými investormi na celkovom obrate obchodov predstavoval 50,9 % v hodnote 510 mld. Sk, z toho 51,5 % pripadalo na stranu kúpy a 50,4 % na stranu predaja.

Vývoj indexu SAX (obr. 2) mal v tomto roku volatilný priebeh, v ktorom sa striedali fázy zhodnocovania a klesania indexu. Celkovo možno konštatovať, že index sa posilnil o 26,5 %, čo v absolútnom vyjadrení predstavuje nárast o 86,7 bodu. Rok 2005 index otváral na úrovni 325,87 bodu s miernym 0,23-percentným oslabením oproti záverečnej hodnote predchádzajúceho roka. Index 25. januára dosiahol svoje ročné minimum 324,19 bodu a ďalej sa niesol v znamení rastu. Dňa 18. februára index po takmer 11 rokoch prelomil svoje historické maximum 405,49 bodu z 23. februára 1994 a v priebehu nasledujúcich dní prekonával svoje predchádzajúce maximá, až sa 14. marca dopracoval k svojmu novému historickému maximu 507,98 bodu. Pod vysoké tempo rastu indexu sa podpísali všetky bázické tituly s výnimkou nafty. Po tomto rekordnom náraste zmenil SAX svoje smerovanie a k 14. júnu sa prepadol na hodnotu 418,66 bodu. Tento pokles bol zapríčinený oslabením kurzu akcií OTP Banky Slovensko, SES Tlmače a akcií Slovnaftu. Do 17. augusta nastala fáza oživenia indexu, v ktorej sa indexu SAX podarilo vrátiť na úroveň 494,63 bodu. Táto etapa vývoja bola podnietená nárastom záverečných kurzov akcií spoločnosti OTP Banky Slovensko. Nasledujúce dni nepriniesli žiadnu výraznú zmenu a index ukončil rok na úrovni 413,31 bodu.

SDXG verejný sektor, reprezentovaný štátnymi dlhopismi, uzatváral rok na úrovni 107,618 (cenový) a 117,062 (vývojový) s výnosom do splatnosti 3,655 % a s duráciou 4,36 roka. Krátkodobý SDXG uzatváral rok na hladine 104,84 (cenový) a 112,734 (vývojový) s výnosom do splatnosti 3,522 a s duráciou 2,25 roka. Dlhodobý SDXG ukončil rok na hladine 110,383 (cenový) a 121,528 (vývojový) s výnosom do splatnosti 3,71 a s duráciou 7,21 roka. SDXG súkromný sektor, reprezentovaný podnikovými dlhopismi, uzatváral rok na úrovni 102,582 (cenový) a 115,597 (vývojový) s výnosom do splatnosti 3,661 % a s duráciou 3,07 roka. Krátkodobý SDXG predstavoval ku koncu roka 100,93 (cenový) a 114,422 (vývojový) s výnosom do splatnosti 3,418 % a s duráciou 1,79 roka. Dlhodobý SDXG ukončil rok na úrovni 109,119 (cenový) a 118,641 (vývojový) pri výnose do splatnosti 3,828 % a durácii 6,08 roka.

Obr. 1 Objem obchodov na BCPB v roku 2005 v mld. Sk

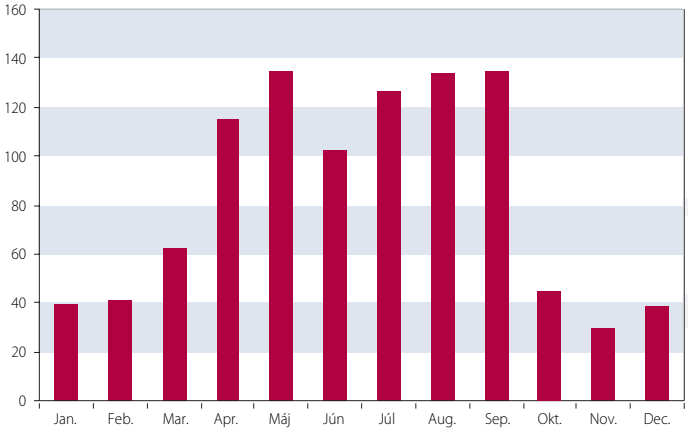

Zdroj: www.bsse.sk.

Obr. 2 Vývoj indexu SAX v roku 2005

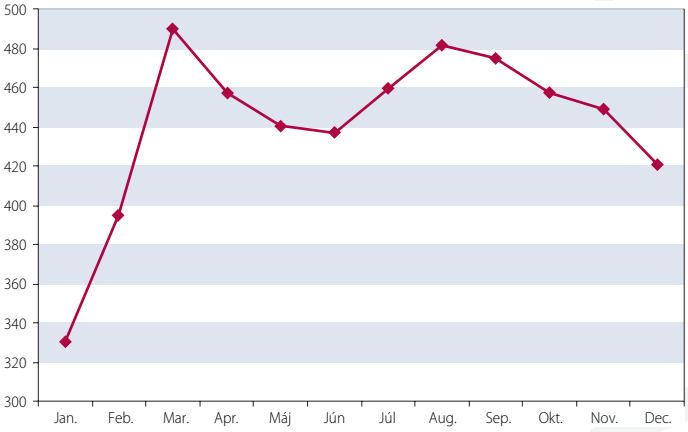

Zdroj: www.bsse.sk.

Rok 2006

Rok 2006 bol pre burzu prelomový. Na základe rozhodnutia vlády o integrácii výkonu dohľadu nad subjektmi finančného trhu prešla pôsobnosť Úradu pre finančný trh na NBS. Účinnosť nadobudol nový zákon o dohľade nad finančným trhom, ktorý upravil všeobecné pravidlá postupu NBS pri dohľade nad finančným trhom v oblasti

Obr. 3 Objem obchodov na BCPB v roku 2006 v mld. Sk

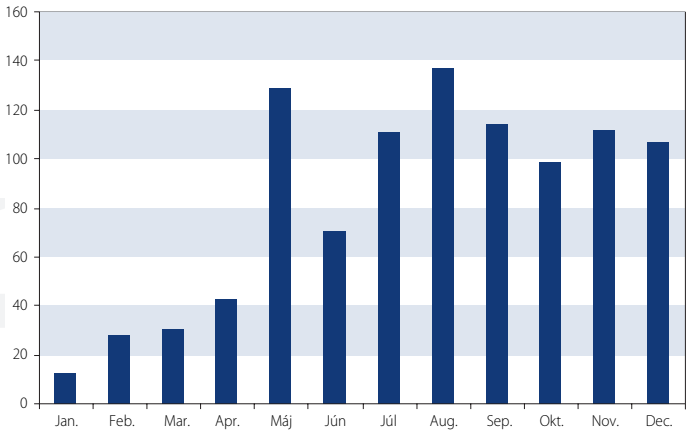

Zdroj: www.bsse.sk.

Obr. 4 Vývoj indexu SAX v roku 2006

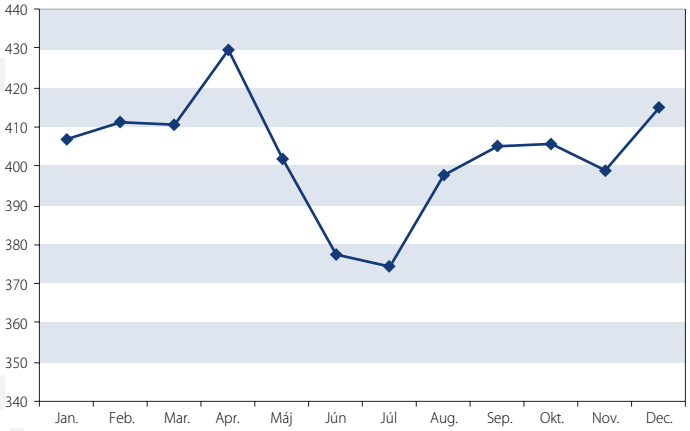

Zdroj: www.bsse.sk.

bankovníctva, kapitálového trhu, poisťovníctva a dôchodkového sporenia. CDCP udelil členstvo prvému zahraničnému členovi, ktorým sa stal poľský centrálny depozitár. Akcie, ktorých majiteľom bolo Ministerstvo financií SR, boli prevedené na Fond národného majetku SR (FNM SR). Dňa 28. marca sa zvýšilo základné imanie burzy na 343 584 000 Sk formou nepeňažného vkladu FNM SR, predmetom ktorého bol 100-percentný majetkový podiel na základnom imaní CDCP SR. Účinnosť nadobudli novely viacerých zákonov, napr. zákona o kolektívnom investovaní, zákona o CP a investičných službách, zákona o bankách a zákona o účtovníctve.

Ku koncu roka bolo na trhoch registrovaných 358 emisií CP, z toho 32 sa obchodovalo na kótovanom hlavnom trhu, 73 na kótovanom paralelnom trhu a 253 na voľnom trhu. Jedna emisia na voľnom trhu bola eurobond. V priebehu roka bolo prijatých celkovo 32 emisií dlhových CP v hodnote 28,7 mld. Sk. Celková trhová kapitalizácia CP registrovaných na trhoch BCPB predstavovala 581,7 mld. Sk, čo je o 1,4 % viac ako v roku 2005. Na burze sa obchodovalo počas 239 pracovných dní. Finančný objem obchodov sa zastavil na úrovni 992,1 mld. Sk. Táto hodnota bola dosiahnutá v 24 522 transakciách, v rámci ktorých si investori medzi sebou vymenili 11,6 mil. ks CP. V porovnaní s rokom 2005 celkový zobchodovaný objem dosiahol mierne 1-percentné zníženie, avšak počet transakcií vzrástol o 126,8 %. Finančný objem repo obchodov dosiahol 136,9 mld. Sk, čo znamená medziročný pokles na úrovni 60,5 %. Tento objem bol dosiahnutý v rámci 46 transakcií, z čoho 24 obchodov pripadlo na kúpu alebo predaj majetkových CP vo finančnom objeme 94,8 mil. Sk. Podiel obratu obchodov realizovaných zahraničnými investormi na celkovom obrate obchodov v roku 2006 predstavoval 49,4 % v celkovej hodnote 490,1 mld. Sk, z toho 50,2 % pripadlo na stranu kúpy a 48,6 % na stranu predaja.

Vstup indexu SAX (obr. 4) do nového roka na úrovni 407,05 bodu bol sprevádzaný 1,51-percentným oslabením oproti záverečnej hodnote z roka 2005. Posilnenie všetkých bázických titulov okrem akcií OTP Banky Slovensko sa podpísalo pod priaznivý vývoj indexu a zhodnotilo ho na úroveň 426,49 bodu. Dňa 24. februára sa hodnota indexu prepadla na úroveň 399,79 bodu a negatívny vývoj sa zastavil až o jeden obchodný deň neskôr na hodnote 394,1 bodu. Najväčšiu zásluhu na tomto nepriaznivom vývoji indexu treba hľadať v poklese záverečných kurzov bázických titulov OTP Banky Slovensko a Slovnaftu. Index dosiahol svoje ročné maximum 25. apríla na hodnote 439,15 bodu. Po nadobudnutí maxima začal SAX na dennej báze nadobúdať záporné korekcie, ktoré deň po dni uberali z jeho sily a 16. júna dosiahol minimum 372,43 bodu. Po tejto redukcii až na málo výnimiek ničím nebrzdený vývoj indexu zhodnotil jeho hladinu na koncoročných 415,61 bodu, čo v medziročnom porovnaní predstavuje nárast o 0,6 %, čiže o 2,3 bodu.

SDXG verejný sektor uzatváral rok na úrovni 104,241 (cenový) a 118,875 (vývojový) s výnosom do splatnosti 4,178 % a s duráciou 5,06 roka. Krátkodobý SDXG uzatváral rok na úrovni 101,858 (cenový) a 115,197 (vývojový) s výnosom do splatnosti 4,232 a s duráciou 2,23 roka. Dlhodobý SDXG ukončil posledný mesiac na úrovni 106,620 (cenový) a 122,746 (vývojový) s výnosom do splatnosti 4,166 a s duráciou 7,05 roka. SDXG súkromný sektor uzatváral rok na úrovni 99,005 (cenový) a 117,664 (vývojový) s výnosom do splatnosti 4,827 % a s duráciou 3,44 roka. Krátkodobý SDXG predstavoval na konci roka 98,105 (cenový) a 117,624 (vývojový) s výnosom do splatnosti 5,264 % a s duráciou 1,59 roka. Dlhodobý SDXG ukončil rok na úrovni 103,1 (cenový) a 117,584 (vývojový) pri výnose do splatnosti 4,695 % a durácii 5,33 roka.

Pokračovanie v čísle 12/2008.

Využívanie predvstupových a štrukturálnych fondov Európskej únie

Ing. Michal Stričík, PhD.
Podnikovohospodárska fakulta, Ekonomická univerzita v Košiciach

Finančné zdroje a regionálny rozvoj sú spojené nádoby, financie sú dôležitým faktorom regionálneho rozvoja. Hospodárska úroveň prirodzených regiónov v Európe je značne rozdielna. Na vyrovnávanie regionálnych rozdielov Európska únia vytvorila systém finančných nástrojov, známych ako štrukturálne fondy[1]. Štrukturálne fondy mohli a môžu využívať príjemcovia pomoci tak podnikateľské subjekty, ako aj mestá a obce.

Všetky princípy a nástroje európskej regionálnej politiky sú nasmerované tak, aby uľahčovali rozvoj menej rozvinutých regiónov. Ich zmyslom je podporovať rozvojové aktivity regiónov. Jednotlivé inštitúcie sa snažia všetky uvedené princípy a ciele čo najlepšie napĺňať. Je totiž zrejmé, že rast konkurencieschopnosti Slovenskej republiky vyžaduje predovšetkým harmonický a vyvážený rozvoj všetkých jej oblastí – bohatších i chudobnejších. Prehlbovanie rozdielov medzi regiónmi môže zvýšiť sociálne i ekonomické napätie. Preto práve nástroje podpory regionálneho rozvoja smerujú k zmierňovaniu týchto negatívnych tendencií[2].

Efektívnejšie využívanie fondov EÚ smerom k vyššej konkurencieschopnosti na spoločnom európskom trhu je stále otvorenou otázkou[3].

V analytickej časti sme spracovali dotazníky vytvorené na Katedre ekonómie Podnikovohospodárskej fakulty Ekonomickej univerzity v Košiciach, ktorá takisto prieskum realizovala. Dotazníky obsahovali otázky zamerané hlavne na využívanie finančných zdrojov z predvstupových a štrukturálnych fondov EÚ, ďalej na problémy, s ktorými sa stretávajú podnikatelia, obce a mestá a akými spôsobmi hľadajú zdroje na riešenie týchto problémov.

Otázky v dotazníku možno rozdeliť do troch hlavných oblastí:

- oblasť predvstupových fondov,
- oblasť štrukturálnych fondov,
- ostatné – iné zdroje financovania podnikov, miest a obcí, ako aj problémy a ich riešenie získavaním finančných zdrojov.

Využívanie fondov EÚ: podniky

Výskumu sa zúčastnilo 679 malých a stredných podnikov, predovšetkým z Prešovského a Košického kraja. Z hľadiska hlavnej oblasti podnikania sa výskumu zúčastnilo najviac podnikov podnikajúcich v oblasti veľkoobchodu a maloobchodu a opravy motorových vozidiel, motocyklov a spotrebného tovaru, ďalej to boli podniky z oblasti priemyselnej výroby a stavebníctva.

Ďalším kritériom členenia zúčastnených podnikov bol počet zamestnancov. Podniky boli zadelené do skupiny s počtom zamestnancov 1 – 9, do skupiny s počtom zamestnancov 10 – 49 a skupiny s 50 – 249 zamestnancami, čo zodpovedá kritériám delenia podnikov na mikropodniky, malé podniky a stredné podniky.[4]

Do výskumu sa zapojilo najviac podnikov z prvej kategórie – 376 podnikov. Druhou najväčšou skupinou s počtom podnikov 198 bola kategória s počtom zamestnancov 10 – 49 a z tretej kategórie sa výskumu zúčastnilo 102 podnikov. V troch dotazníkoch počet zamestnancov nebol uvedený.

Z hľadiska právnej formy sa výskumu zúčastnilo najviac spoločností s ručením obmedzeným a podnikov, ktoré v dotazníku vyznačili riadok „iné". Ide z veľkej časti o živnostníkov. Okrem nich sa výskumu zúčastnili aj viaceré občianske združenia, či neziskové organizácie vykonávajúce výrobnú činnosť.

Na jednotlivé otázky zamerané na využívanie predvstupových fondov EÚ odpovedali respondenti takto:

Na otázku: Využil váš podnik možnosti získať finančné prostriedky z predvstupových fondov EÚ?, odpovedalo 664 z celkového počtu 679 respondentov. Možnosť využilo 55 z opýtaných podnikov, čo predstavuje len 8,1 % z celkového počtu opýtaných, (609 podnikov túto možnosť nevyužilo a 15 podnikov neodpovedalo).

Tab. 1 Podniky, ktoré využili možnosť získať finančné prostriedky (predvstupové fondy EÚ, podľa počtu zamestnancov)

Štruktúra podnikov, ktoré odpovedali „áno	Počet podnikov
0 – 9 zamestnancov	13
10 – 49 zamestnancov	22
50 – 249 zamestnancov	20
Spolu	55

Zdroj: Vlastné výpočty.

1 BABITZ, M., HARVAN, R.: Štrukturálne fondy EÚ na Slovensku a možnosti ich transparentnejšieho využívania. TIS, Bratislava 2006, s. 9.
2 MRVA, M.: Nástroje podpory regionálneho rozvoja na Slovensku. In: BIATEC, roč. 15, číslo 9/2007, s.11.
3 MILDEOVÁ, S.: The Network of National and EU Projects to Support Systems Thinking and System Dynamics. Budweis 13. 09. 2006 – 15. 09. 2006. In: IDIMT-2006. Linz : Universität Linz, 2006, s. 309.
4 Toto členenie vychádza z definície malých a stredných podnikov v znení prílohy č. 1 Nariadenia Európskej komisie č. 70/2001 z 12. januára 2001 o použití článkov 87 a 88 zmluvy o štátnej pomoci malým a stredným podnikom.

Možnosť využiť finančné prostriedky z predvstupových fondov využívali vzhľadom na účasť danej kategórie podnikov v prieskume, hlavne podniky s vyšším počtom zamestnancov (50 – 249) a takisto spoločnosti s ručením obmedzeným a akciové spoločnosti.

Tab. 2 Podniky, ktoré využili možnosť získať finančné prostriedky (predvstupové fondy EÚ, podľa právnej formy)

Štruktúra podnikov, ktoré odpovedali „áno“	Počet podnikov
Verejná obchodná spoločnosť	0
Komanditná spoločnosť	0
Spoločnosť s ručením obmedzeným	30
Akciová spoločnosť	11
Družstvo	5
Iné	9
Spolu	55

Zdroj: Vlastné výpočty.

Z celkového počtu 26 podnikov využilo v rámci predvstupovej pomoci fond PHARE, 21 podnikov fond SAPARD a 7 podnikov fond ISPA. Jeden z podnikov využil možnosti všetkých troch predvstupových fondov. Tri podniky využili dva fondy.

Väčšina podnikov, ako to uvádza tabuľka 3, podávala iba jeden projekt. Z celkového počtu respondentov, ktorí odpovedali na otázku: Uveďte počet projektov, na ktoré ste žiadali príspevok z predvstupových fondov, až 50 %, podávalo iba jeden projekt a 26 % podnikov dva projekty.

Z tab. 3 a 4 vyplýva, že väčšina podnikov, ktoré si podali viac ako jeden projekt z predvstupových fondov, aspoň v jednom prípade bola úspešná. Môžeme povedať, že v niektorých prípadoch boli podniky úspešné s jediným projektom, ktorý si podali. Spolu zo 167 projektov, ktoré si podali zúčastnené podniky, bolo 71 úspešných, čo predstavuje 42,51 % z celkového počtu podaných projektov.

Tab. 3 Počet projektov, na ktoré podniky žiadali príspevok (predvstupové fondy EÚ)

Počet projektov	1	2	3	4	7	10	28	30
Počet podnikov	26	15	7	3	1	1	1	1
Spolu: 167 projektov								

Zdroj: Vlastné výpočty.

Tab. 4 Počet schválených projektov (predvstupové fondy EÚ)

Počet projektov	0	1	2	3	6	17
Počet podnikov	18	29	5	3	1	1
Spolu: 71 projektov						

Zdroj: Vlastné výpočty.

Pokiaľ ide o možnosť využiť čerpanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov, môžeme povedať, že sa zvýšilo percento tých, ktorí využili túto možnosť. Zatiaľ čo predvstupové fondy sa pokúsilo využiť len niečo cez 8 % odpovedajúcich podnikov, v prípade štrukturálnych fondov sa tento podiel zvýšil na 11,34 %. Možnosť čerpať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov využilo 77 zo všetkých podnikov, ktoré sa zúčastnili výskumu. Na tomto raste majú zásluhu aj mikropodniky s počtom zamestnancov do 9. Viac sa o možnosť získať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov pokúšali podniky z kategórie živností.

Väčšina podnikov (hoci nie všetky), ktoré sa pokúšali získať finančné prostriedky z predvstupových fondov, sa o to pokúsila aj v prípade štrukturálnych fondov. Kým v predvstupových fondoch to bolo 55 podnikov, v štrukturálnych tento počet vzrástol na 77. Musíme však konštatovať, že stále veľké percento opýtaných podnikov (68,78 % a tí, ktorí na túto otázku neodpovedali – 19,88 %) sa nepokúsilo získať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ.

Podniky, ktoré sa zúčastnili výskumu, najviac využívali možnosť získať finančné prostriedky z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF) – 32 podnikov a z Európskeho sociálneho fondu (ESF) – 35 podnikov. Podľa prieskumu 13 podnikov využilo možnosť získať finančné prostriedky z Európskeho poľnohospodárskeho a záručného fondu

Tab. 5 Podniky, ktoré využili možnosť získať finančné prostriedky (štrukturálne fondy EÚ, podľa počtu zamestnancov)

Štruktúra podnikov, ktoré odpovedali „áno“	Počet podnikov
0 – 9 zamestnancov	29
10 – 49 zamestnancov	26
50 – 249 zamestnancov	22
Spolu	77

Zdroj: Vlastné výpočty.

Tab. 6 Podniky, ktoré využili možnosť získať finančné prostriedky (štrukturálne fondy EÚ, podľa právnej formy)

Štruktúra podnikov, ktoré odpovedali „áno“	Počet podnikov
Verejná obchodná spoločnosť	0
Komanditná spoločnosť	0
Spoločnosť s ručením obmedzeným	31
Akciová spoločnosť	10
Družstvo	9
Iné	26
Neodpovedali	1
Spolu	77

Zdroj: Vlastné výpočty.

(EAGGF). Ako vyplýva z analýzy, 4 podniky využili možnosť získať finančné prostriedky z dvoch fondov, pričom bol vždy jeden z nich Európsky fond regionálneho rozvoja (ERDF).

Na základe vyhodnotenia dotazníkov sme zistili, že naši respondenti podali 246 projektov, pričom iba jeden projekt podalo 44 % respondentov a dva projekty 26 % respondentov, ktorí odpovedali na túto otázku.

Podniky, ktoré sa zúčastnili výskumu, podali spolu 246 projektov, na ktoré mohli získať nenávratné finančné príspevky zo štrukturálnych fondov, čo je viac ako to bolo v prípade predvstupových fondov.

Schválených projektov bolo 99, čo je 40,24 % z celkového počtu podaných projektov.

Z podnikov zúčastnených na prieskume až 224 uvažuje, že v budúcnosti využije možnosť získať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ, čo predstavuje 32,99 % zo všetkých podnikov, ktoré sa zúčastnili výskumu. Ďalších 339 podnikov (49,93 %) odpovedalo, že túto možnosť nevyužije. V rámci prieskumu sa 116 podnikov (17,08 %) k tejto otázke nevyjadrilo.

Väčšina podnikov, ktoré už využili možnosť čerpať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov o tom uvažuje aj v budúcnosti. Podnikov, ktoré štrukturálne fondy nevyužívali, ale uvažujú o tom, je 148. Naopak, v dvanástich prípadoch podniky v minulosti využívali možnosť čerpať finančné prostriedkyv z EÚ, ale v budúcnosti o tom neuvažujú.

Využívanie fondov EÚ: obce

Výskumu sa zúčastnilo 176 miest a obcí, prevažne z Košického a Prešovského kraja. Podľa veľkosti bolo 19 % obcí s počtom obyvateľstva do 500, 44 % do 2 000 obyvateľov, 16 % obcí s počtom do 10 000 obyvateľov. Ďalej sa prieskumu zúčastnilo 11 % obcí s počtom obyvateľov nad 10 000 do 25 000, ako aj 4 % obcí do 100 000 obyvateľov a 1 % nad 100 000 obyvateľov. V rámci tejto otázky 5 % obcí neuviedlo svoju odpoveď.

Z celkového počtu 176 vyplnených dotazníkov na otázku: Využila vaša obec možnosti získavania finančných prostriedkov z predvstupových fondov EÚ?, odpovedalo 167 respondentov. Možnosť získať finančné prostriedky z predvstupových fondov využilo 91 opýtaných miest a obcí, čo predstavuje 52 % z celkového počtu, (76 obcí túto možnosť nevyužilo a 9 obcí neodpovedalo). Finančnú pomoc z predvstupových fondov využívali hlavne obce s väčším počtom obyvateľov.

Obce a mestá, ktoré odpovedali na predchádzajúcu otázku kladne, mali uviesť aj fond, o ktorý mali záujem. Tri obce využili možnosť získať finančné prostriedky z troch predvstupových fondov, trinásť obcí a miest žiadalo financie z dvoch predvstupových, a ostatné obce, ktoré sa zúčastnili výskumu, využili finančnú podporu z jedného fondu.

Až 64 obcí a miest využilo fond PHARE, 21 fond SAPARD, 11 fond ISPA a 17 z opýtaných využívalo iné možnosti. Medzi iné možnosti finančnej podpory obce uviedli: cezhraničnú spoluprácu, INTEREG III, Fond sociálneho rozvoja, Štrukturálne fondy, Európsky sociálny fond – menšie obecné služby pre dlhodobo nezamestnaných, Opatrenie na renováciu a rozvoj obcí.

Tab. 7 Počet projektov, na ktoré podniky žiadali príspevok (štrukturálne fondy EÚ)

Počet projektov	1	2	3	4	5	6	7	10	40	43
Počet podnikov	34	20	9	2	3	2	1	2	1	1
Spolu: 246 projektov										

Zdroj: Vlastné výpočty.

Tab. 8 Počet schválených projektov (predvstupové fondy EÚ)

Počet projektov	0	1	2	3	25
Počet podnikov	22	31	8	9	1
Spolu: 99 projektov					

Zdroj: Vlastné výpočty.

Až 32 obcí podalo žiadosť na dva projekty, 24 obcí podali žiadosť len na jeden projekt, 10 obcí žiadalo finančné prostriedky na štyri projekty, 3 obce podalo žiadosti na sedem projektov, 2 obce podali žiadosti až na dvadsať projektov a jedna obec mala záujem o predvstupové fondy prostredníctvom 21 podaných projektov. Celkovo podali obce a mestá 413 projektov.

Žiadny projekt nebol schválený v prípade 26 obcí, 48 obcí malo schválený jeden projekt, 21 obcí bolo úspešných a schválené mali 2 projekty, 2 obce mali schválené tri projekty, ďalšie dve obce získali finančné prostriedky na štyri projekty a jedna obec mala schválených osem projektov na financovanie z predvstupových fondov. Dve obce získali finančné prostriedky na 9 projektov, jedna obec mala schválených desať a ďalšia až dvanásť projektov.

Z odpovedí vyplýva, že obce a mestá sa v značnej miere zapojili do možnosti využiť predvstupovú finančnú pomocú z EÚ. Zo 413 projektov, ktoré si podali zúčastnené obce a mestá bolo 188 úspešných, čo predstavuje 45,53 % z celkového počtu podaných projektov.

Mestá a obce sa v pomerne veľkej miere zapojili aj do možnosti získať financie zo štrukturálnych fondov EÚ.

Počet projektov podaných je o niečo nižší ako pri podávaní projektov z predvstupových fondov, ale mestá a obce majú dosť veľký záujem o regionálny rozvoj prostredníctvom využívania fondov z EÚ.

Až 54 % obcí z celkového počtu využilo možnosť financovať projekty aj prostredníctvom štrukturálnych fondov EÚ.

Obce a mestá zapojené do prieskumu mali najväčší záujem získať finančné prostriedky z Európskeho fondu regionálneho rozvoja (ERDF), spolu 54 obcí. O Európsky sociálny fond (ESF) malo záujem 14 obcí. Len tri obce využili možnosť získať financie z Európskeho poľnohospodárskeho a záručného fondu (EAGGF).

Tab. 9 Porovnanie úspešnosti využívania fondov EÚ (podniky a obce)

	Predvstupové fondy		Štrukturálne fondy*	
	Podniky	Obce	Podniky	Obce
Počet subjektov, ktoré si podali projekty	55	110	77	102
Počet subjektov, ktoré mali schválené projekty	39	84	49	65
Percento úspešnosti	70,91	76,37	63,64	63,73
Počet podaných projektov	167	413	246	350
Počet schválených projektov	71	188	99	146
Percento úspešnosti	42,51	45,53	40,24	41,72

Zdroj: Vlastné výpočty.
** Štrukturálne fondy sme hodnotili v rámci skráteného programovacieho obdobia pre Slovensko, ktoré je vymedzené rokmi 2004 – 2006. V čase nášho prieskumu tento proces nebol ešte ukončený.*

O iné finančné prostriedky z Európskej únie mali záujem 4 obce. Ako iné finančné prostriedky obce uviedli INTERREG (cezhraničná spolupráca a nórsky finančný mechanizmus).

Na základe získaných údajov 35 obcí podalo žiadosť len na jeden projekt, 29 obcí podalo žiadosť na dva projekty, 9 obcí podalo tri a 8 obcí päť projektov. Jedna obec podala 31 projektov ďalšia obec mala záujem o finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov prostredníctvom až 34 podaných projektov. Obce a mestá podali spolu 350 projektov.

Zo všetkých podaných projektov až 37 obciam neboli schválené žiadne projekty, 37 obcí malo schválený jeden projekt, dva projekty malo schválených 17 obcí, 4 obce mali schválené tri projekty. Štyri projekty schválili 2 obciam a päť projektov mali schválené tiež dve obce. Spolu sedem projektov bolo schválených jednej obci, ktorá sa zúčastnila dotazníkového prieskumu. Jedna obec mala schválených sedemnásť a ďalšia až dvadsaťjeden projektov.

Väčšina miest a obcí, ktoré už využili možnosť čerpania finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov Európskej únie o tom uvažuje aj do budúcnosti. Až 80 %, t. j. 142 obcí zo zúčastnených na výskume, by v budúcnosti chcelo využiť možnosť získania finančných prostriedkov z fondov EÚ.

Na základe prieskumu 13 % obcí a miest vôbec neuvažuje s finančnou pomocou z Európskej únie – 22 obcí z opýtaných 176.

Úspešnosť vo využívaní fondov EÚ

Na základe odpovedí získaných od podnikateľov, ktorí sa zúčastnili dotazníkového výskumu o využití finančnej pomoci z predvstupových a štrukturálnych fondov EÚ môžeme povedať, že podnikatelia viac využili štrukturálne fondy ako fondy predvstupové.

V rámci prieskumu z predvstupových fondov malo schválené projekty 39 podnikov z 55, ktoré o tieto prostriedky žiadali s percentom úspešnosti 70,91 %. Pri štrukturálnych fondoch malo schválené projekty 49 podnikov zo 77, ktoré si podali projekty.

Pri sledovaní počtu podaných projektov, respondenti – podnikatelia podali 167 projektov na predvstupové fondy a 246 projektov na štrukturálne fondy EÚ, čo znamená 42,51 %. V prípade štrukturálnych fondov EÚ vzrástol počet projektov na 99. Vzhľadom na väčšiu konkurenciu sa teda znížilo percento úspešnosti na 40,24 %.

Po vyhodnotení odpovedí obcí a miest zúčastnených na dotazníkovom prieskume o využívaní finančnej pomoci z predvstupových a štrukturálnych fondov EÚ môžeme povedať, že obce mali väčší záujem o predvstupové fondy.

Konkrétne 62,5 % obcí sa zaujímalo o predvstupové fondy a 58 % malo záujem o štrukturálne fondy z EÚ.

Žiadosť o financovanie z predvstupových fondov si podalo 110 obcí prostredníctvom 413 projektov, z toho bolo úspešných 84 obcí (t. j. 76,4 %) a schválených projektov bolo 188. Percento úspešnosti schválených projektov z predvstupových fondov bolo 45,53 %.

Obce a mestá, ktoré sa zúčastnili výskumu, si spolu podali 350 projektov na získavanie finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov. Je to o 63 projektov menej ako to bolo v prípade predvstupových fondov. Z celkového počtu podaných projektov bolo 146 schválených, čo predstavuje 41,72 %. V porovnaní s predvstupovými fondmi je aj počet schválených projektov zo štrukturálnych fondov EÚ o 3,81 % nižší.

Pri vzájomnom porovnávaní úspešnosti využívania fondov EÚ podnikmi a obcami vidíme, že napriek väčšiemu počtu podnikov zúčastnených na prieskume je väčší záujem o využívanie fondov EÚ medzi obcami. Predvstupové fondy využilo 55 podnikov a 110 obcí, kde boli úspešnejšie obce s percentom úspešností schválených projektov 76,37 %. Podnikatelia mali zo 167 podaných projektov schválených 71 projektov pri percente úspešnosti 42,51 %, ktorá bola nižšia ako u obcí, kde bola úspešnosť 45,53 %.

V rámci štrukturálnych fondov došlo k nárastu počtu podnikov, ktoré si podali projekty, a to na 77. Počet obcí v rámci analyzovaného obdobia mierne poklesol na 102. Ako podnikatelia, tak aj obce klesli v úspešnosti, ktorá sa v oboch skupinách takmer vyrovnala, pričom dosiahla hodnotu 63,64 % a 63,73 %. Pri porovnaní 246 podaných projektov podnikateľov a 350 podaných projektov za obce je väčšia úspešnosť schválených pro-

jektov v prípade obcí so 41,72 % v porovnaní so 40,24 % podnikateľov.

Záujem o finančné prostriedky z fondov Európskej únie rastie

Z výsledkov analýz vyplynulo, že obce a mestá aktívne využívajú možnosť čerpať finančné zdroje z fondov Európskej únie a prejavujú záujem o využívanie týchto finančných prostriedkov aj v budúcnosti. Možno to povedať aj na základe toho, že obce požiadali o pomoc z predvstupových fondov EÚ podaním až 413 projektov, pričom 188 projektov bolo schválených, čo je 45,53 % úspešnosť. O 63 projektov menej, t. j. 350 projektov, bolo predložených samosprávou pri žiadaní finančných zdrojov zo štrukturálnych fondov EÚ. Percento úspešnosti v tomto prípade je 41,72 %, čo predstavuje 146 schválených projektov z fondov EÚ pre obce a mestá. Dôvodom nižšieho počtu podaných projektov mohli byť legislatívne bariéry, strach z rizika alebo nedostatok informovanosti o možnostiach získavania finančnej podpory z EÚ ako aj skrátené obdobie 2004 – 2006.

Podniky využívajú možnosť čerpať finančné prostriedky z EÚ a rastie záujem využívať tieto zdroje. Môžeme to povedať aj na základe rastu počtu podnikov, ktoré vyžívali možnosť čerpať finančné prostriedky zo štrukturálnych fondov EÚ, ktorých bolo 77 (11,34 % zo zúčastnených podnikov) oproti podnikom, ktoré využívali predvstupové fondy EÚ, ktorých bolo 55 (8,1 % zo zúčastnených podnikov). 224 zo zúčastnených podnikov uvažuje o čerpaní finančných prostriedkov zo štrukturálnych fondov v budúcnosti. Veľký počet podnikov (339 podnikov) vyjadrilo svoj nezáujem o čerpanie finančných prostriedkov z EÚ. Dôvodom môžu byť určité legislatívne bariéry, ktoré bránia vo využívaní štrukturálnych fondov, tiež strach z rizika a nedostatok iniciatívy podnikateľov.

Je potešiteľné, že v ďalšom období chce štrukturálne fondy ako doplnkový zdroj financovania využiť takmer 33 % podnikateľov a až 80 % miest a obcí, tak ako sme to zistili z výskumu na základe odpovedí respondentov.

Pri využívaní finančných zdrojov z EÚ je potrebná iniciatíva a kreatívnosť žiadateľov, aby vedeli vypracovať projekty, ktoré sú v súlade s cieľmi regionálneho rozvoja a zároveň pomáhajú podnikateľským subjektom ako aj mestám a obciam v zavádzaní potrebných inovácií a vedú k trvale udržateľnému rozvoju daného regiónu.

(Prieskum sa uskutočnil v rámci projektu VEGA č. 1/2553/05 Riešenie niektorých problémov podpory rozvoja regiónov.)

Literatúra

1. BABITZ, M., HARVAN, R.: Štrukturálne fondy EÚ na Slovensku a možnosti ich transparentnejšieho využívania. TIS, Bratislava 2006, s. 9.
2. BOSÁKOVÁ, Z.: Vplyv rozširovania EÚ na malé a stredné podniky na Slovensku a v EÚ. In: IMEA 2002. Liberec: Technická univerzita v Liberci 2002, s. 1–6.
3. CEHLÁR, M., KRŠÁK, B., LESINAKOVÁ, A.: Predvstupové a štrukturálne fondy Európskej únie. Edičné stredisko fakulty BERG Technickej univerzity v Košiciach 2004.
4. ČEPELOVÁ, A. – SUDZINA, F.: Forms of Financing Small and Medium Enterprises in Slovakia. In: Future of Banking after the Year 2 000 in the World and in the Czech Republic. IX. Role of Banks in Corporate Governance and Financing. Karviná : SBA SU 2004, s. 135–145.
5. DRAHOŠOVÁ, A., FÁBEROVÁ, I., GAZDOVÁ, Ľ.: Prechod od predvstupovej pomoci k štrukturálnym fondov. Bratislava: Merkury 2003, s. 20.
6. CHODASOVÁ, A., BUJNOVÁ, D.: Podnikanie v malých a stredných podnikoch, Ekonóm, Bratislava 2006, s. 14.
7. LESNIAKOVÁ, A., MRÁZKO, S., KRŠÁK, B.: Podpora rozvoja malého a stredného podnikania na Slovensku z úverových zdrojov. In: EDAMBA 2004 – Nové Zámky.
8. MILDEOVÁ, S.: The Network of National and EU Projects to Support Systems Thinking and System Dynamics. Budweis 13. 09. 2006 – 15. 09. 2006. In: IDIMT-2006. Linz : Universität Linz 2006, s. 309–318.
9. MRVA, M.: Nástroje podpory regionálneho rozvoja na Slovensku. In: BIATEC, ročník 15, číslo 09/2007, s. 11.
10. STRIČÍK, M.: Fondy Európskej únie ako zdroj financovania. In: Finančné riadenie a výkonnosť podnikov. Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach, Ekonomická univerzita Bratislava 2007, 9 s.
11. STRIČÍK, M., BAČOVÁ, M., KRŠÁK, B.: Využívanie fondov Európskej únie malými a strednými podnikmi na Slovensku. In Slovenská ekonomika : mýty a fakty o realite [SEMAFOR]. Košice : Podnikovohospodárska fakulta v Košiciach, 2006, s. 576–590.

Slovenskú korunu nahradí euro

3. časť

Ing. Pavol Kyjac
Národná banka Slovenska

Situácia v menovej oblasti v prvých mesiacoch po skončení 2. svetovej vojny bola značne komplikovaná, nakoľko na území vtedajšieho Československa obiehali slovenské koruny (Ks), protektorátne koruny (K), ríšske marky (RM), maďarské pengő (Pgő), československé korunové poukážky vzor 1944, marky spojeneckých armád a zriedkavejšie aj sovietske ruble.
Československá korunová mena (Kčs) bola znovu obnovená 1. novembra 1945, čím sa stala zákonným platidlom na celom území ČSR. Výmena novej meny Kčs za dovtedajšie menové jednotky Kč, K a Ks bola určená v pomere 1 : 1. Povojnová menová reforma sa uskutočňovala v ťažkej ekonomickej, menovej i finančnej situácii, keďže bolo treba čeliť aj existujúcim inflačným tendenciám.

Menový vývoj v ČSR v rokoch 1945 – 1953

Situácia z roku 1945 čiastočne pripomínala menovú históriu z 1. svetovej vojny, avšak tento raz už bez nevyhnutnosti rušiť vymeniteľnosť zlata za bankovky, nakoľko voľná vymeniteľnosť v tom čase neexistovala. Povojnový vývoj peňažných pomerov v Československu bol determinovaný znárodňovaním bánk, ako aj pokračujúcou koncentráciou bankovníctva.

Slovenskú bankovú sústavu v obnovenej ČSR predstavovali v tom čase: Tatra banka, Slovenská banka, Sedliacka banka, Stredoslovenská banka, Ľudová banka a Myjavská banka.

Tab. 1 Štátovky a bankovky (menové obdobie v rokoch 1945 – 1953)

Nominál	Rozmery v mm	Platnosť
5 Kčs	80 x 44	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
5 Kčs	80 x 44	25. 5. 1949 – 31. 5. 1953
10 Kčs	103 x 54	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
10 Kčs	103 x 54	26. 6. 1950 – 31. 5. 1953
20 Kčs	117 x 67	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
20 Kčs	127 x 60	21. 12. 1949 – 31. 5. 1953
50 Kčs	140 x 72	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
50 Kčs	140 x 75	17. 12. 1948 – 31. 5. 1953
50 Kčs	145 x 65	21. 12. 1950 – 31. 5. 1953
100 Kčs	153 x 83	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
100 Kčs	146 x 76	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
500 Kčs	165 x 95	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
500 Kčs	165 x 95	21. 6. 1946 – 31. 5. 1953
1000 Kčs	165 x 95	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
1000 Kčs	180 x 87	1. 11. 1945 – 31. 5. 1953
5000 Kčs	190 x 87	3. 5. 1946 – 31. 5. 1953

Zdroj: V. Novotný, M. Moulis: Papierové platidlá, Hodonín 2000.

Menová reforma v roku 1945

Menová reforma uskutočnená v roku 1945 mala za cieľ, podobne ako to bolo v marci roku 1919, úspešne zaviesť novú menovú jednotku, čiže dostať do obehu československé peniaze a postupne uvádzať do praxe menovú politiku, a to podľa zásad stanovených vládou ČSR.

Na území ČSR malo obiehať toľko peňazí, aby to bolo v súlade s ich objektívnou potrebou z pohľadu budovania československej ekonomiky. Tento cieľ mal logicky vyústiť do postupného zvyšovania kúpnej sily československej koruny. Zavedením novej československej meny ako obeživa sa odstránila menová pluralita, čiže existencia viacerých mien na území ČSR, čím bol jeden z dvoch cieľov splnený. Druhý cieľ, ktorým bolo udržiavať objem obeživa na zdravej úrovni, nebol jednoduchý. Významne ho totiž ovplyvňovala nová povojnová politická a hospodárska orientácia Československa, ako aj nové chápanie realizácie menovej politiky, bez stanovenia pevného menového programu.

Problematika meny, peňažného a úverového systému bola obsiahnutá v Košickom vládnom programe zo dňa 5. 4. 1945, avšak bez úvah o nezávislej menovej politike. Hoci sa koncepcia vývoja peňažníctva a menová problematika na Slovensku formovala v spoločnom štáte Čechov a Slovákov, jej prvotná predstava bola deklarovaná v širších súvislostiach už v roku 1944.

Menovú reformu vyhlásil prezident republiky dekrétom č. 91 zo dňa 19. 10. 1945. V záujme ozdravenia hospodárstva upravovala blokovanie vkladov a povinnú úschovu cenných papierov. Stav viazaných vkladov predstavoval ku dňu 15. 11. 1945 sumu 287,1 mld. Kčs. Tento veľký objem finančných prostriedkov bolo treba pripraviť nielen po menovo-finančnej stránke, ale aj z hľadiska politického a ekonomického. V zmysle reformných opatrení sa menila hotovosť vo výške

500 Kčs na osobu. Čiže išlo o výraznú peňažnú reštrikciu, v dôsledku ktorej bola zredukovaná výška obeživa na 19 mld. Kčs. Na spravovanie viazaných vkladov bol v roku 1947 zriadený Likvidačný fond menový, ktorý okrem Národnej banky pôsobil na vývoj meny. Obdobie do roku 1948 možno historicky hodnotiť ako menové provizórium. Agenda viazaných vkladov, ktorých uvoľňovanie pôsobilo inflačne, pokračovala až do menovej reformy v roku 1953.

V menovom období 1945 – 1953 boli v obehu peniaze tlačené v Anglicku, tzv. Londýnske vydanie (sedem nominálnych hodnôt od 5 Kčs po 1000 Kčs) a peniaze tlačené v tlačiarni Národnej banky. Štátovky v nominálnej čiastke 500 Kčs a 1000 Kčs boli po ich vydaní do obehu vyhlásené za bankovky.

Významným faktom povojnového menového vývoja bolo stanovenie menového kurzu Kčs. Kurz československej koruny bol vyjadrený k americkému doláru v pomere 1 USD = 50 Kčs, pričom 1 Kčs predstavovala obsah 17,773 mg rýdzeho zlata.

S prejavmi centrálne riadeného hospodárstva a peňažných pomerov, reálna kúpna sila koruny prestala mať postupne „oporu" v peňažnej politike Národnej banky, pričom bolo narušené aj fungovanie kapitálového a devízového trhu. Emisná politika centrálnej banky bola podriaďovaná potrebám rozpočtu a v menovej oblasti nastala situácia, keď obeh peňazí bol ovplyvňovaný Národnou bankou, Likvidačným fondom menovým, Fondom národného hospodárstva a tiež Ministerstvom financií.

Postupy týchto štyroch subjektov neboli koordinované. Riadenie menovej politiky sa líšilo od predstáv Československého menového úradu v Londýne a v konečnom dôsledku menový vývoj nebol ani v súlade s očakávaniami tvorcov dekrétu prezidenta republiky o znovuobnovení československej meny. Množstvo peňazí v obehu rástlo, pričom sa vytvárali predpoklady vzniku otvorenej inflácie. Dňa 1. 7. 1950 vznikla jednotná Štátna banka československá (ŠBČS), ktorá zahrňovala emisné aj komerčné bankovníctvo, mala monopolné postavenie v poskytovaní prevádzkových úverov ale i výsadné postavenie v zabezpečovaní platobného styku. Podliehala Ministerstvu financií.

Menová reforma v roku 1953

Ekonomike sa naďalej nedarilo, pričom sa stále viac hovorilo o potrebe systémovej zmeny v peňažných vzťahoch a tým aj v menových pomeroch. V tom čase išlo o snahu dostať československé peňažníctvo do pozície centrálneho, teda direktívneho riadenia a o vytvorenie nového systému riadenia peňažného obehu. Situácia vyústila dňa 30. 5. 1953 do menovej reformy. V rámci tejto reformy boli z československého územia stiahnuté platidlá v úhrnnej hodnote 52,1 mld. Kčs, pričom boli vymenené za nové peniaze (vytlačené v Sovietskom zväze), no vo výrazne redukovanom pomere. Staré hotovostné peniaze v sume do 300 Kčs nových peňazí boli vymieňané tým občanom, ktorí nikoho nezamestnávali, v pomere 5 : 1. Ešte

100 korunová štátovka z roku 1945.

500 korunová bankovka z roku 1946.

1000 korunová bankovka z roku 1945.

1000 korunová štátovka, tzv. Londýnske vydanie.

50 korún československých z roku 1948.

Jednokorunová štátovka z roku 1953.

Päťkorunová štátovka z roku 1953.

nevýhodnejšie bola vymieňaná hotovosť zamestnávateľom a to v pomere 50 : 1. V rovnakom pomere 50 : 1 boli prepočítavané aj všetky vklady nad 50 tisíc korún. Štátne cenné papiere boli zrušené, rovnako poistky a viazané vklady z menovej reformy z roku 1945 boli anulované (v sume 80 mld. Kčs). Výška obeživa sa výrazne znížila a koncom roka 1953 predstavovala len 3,8 mld. Kčs, na stave úsporných vkladov bola suma 3,4 mld. Kčs.

Zlatý obsah koruny – 0,123426 g rýdzeho zlata – vytvoril základ na určenie kurzu československej koruny k ostatným menám. Stanovením kurzu koruny voči americkému doláru reláciou 7,20 Kčs za 1 USD došlo k systémovému porušeniu vtedajších hodnotových vzťahov. Tento kurz totiž vychádzal z iného prepočtu, aký bol použitý v prípade cien a miezd, čím došlo k podhodnoteniu dolára, resp. k neodôvodnenej revalvácii koruny.

Československo a postavenie ŠBČS v období do roku 1992

Časový úsek po menovej reforme v roku 1953 do roka 1960 možno charakterizovať snahou o usporiadanie menových pomerov s upriamením pozornosti na vymedzenie funkcie peňazí a ich pôsobenia v socialistickom štáte. Kategórie ako peňažný, kapitálový a devízový trh boli nahrádzané centrálnym plánovaním. Avšak už v 2. polovici päťdesiatych rokov sa vzhľadom na neúspechy centrálne riadenej ekonomiky a bankovníctva, začali objavovať snahy o využitie aj iných nástrojov – nepriamych nástrojov riadenia. Väčší dôraz sa začal venovať bankovému úveru a úlohe ŠBČS pri dosahovaní stanovených zámerov v exporte. V prvej polovici 60. rokov sa ekonomické problémy zvýraznili natoľko, že sa hľadali cesty, ako by mohol systém efektívnejšie fungovať. Pokusy vytvoriť autonómnu menovú politiku sa však nestretli s úspechom. V roku 1965 bola ŠBČS vyňatá z podriadenosti Ministerstva financií. Situácia v peňažnej politike, v menovom vývoji, predovšetkým však „hodnotové vzťahy" mali napraviť administratívne opatrenia. Príkladom môže byť tzv. cenová prestavba k 1. 1. 1967. Ďalšou ťažiskovou oblasťou, ktorá si vyžadovala riešenie bola devízová oblasť a problematika devízového kurzu. V dôsledku stanovenia kurzu Kčs k ostatným menám na základe zlatej parity avšak bez toho, že by zlato bolo posudzované ako peniaze, kurz československej koruny voči ostatným cudzím menám nemal prakticky žiadny význam. Devízová oblasť bola regulovaná a tým odtrhnutá od vývoja cien vo svete. Oficiálny kurz koruny sa v praxi dorovnával – dopočítaval osobitne ku nekonvertibilným menám, ktoré neskôr predstavoval prevoditeľný rubeľ a k voľne zameniteľným konvertibilným menám, ktoré predstavoval americký dolár ako svetová rezervná mena. K oficiálnemu kurzu nekonvertibilnej československej koruny sa pripočítalo tzv. vnútorné reprodukčné cenové vyrovnanie (VRCV), t. j. kurzový koeficient 2,25 pre socialistické krajiny a koeficient 3,75 pre nesocialistické krajiny. Americký dolár sa rovnal po započítaní kurzového koeficientu 27 Kčs, avšak každý dovoz bol zvýšený ešte 15 percentnou prirážkou, takže reálne dovozca za 1 USD zaplatil 31,05 Kčs. Pritom kurz koruny voči doláru bol oficiálne určený na 7,20 Kčs. Reprodukčné náklady sa v devízovej oblasti prejavovali až do roku 1989.

Vzhľadom na prepojenosť platobnej bilancie s menovým vývojom prešlo v roku 1969 riadenie devízového hospodárstva pod správu ŠBČS. Menová problematika sa do popredia záujmu dostala na začiatku 70. rokov. V zmysle zákona č. 144/70 Zb. o ŠBČS bola štátna banka priamo ovplyvňovaná činnosťou vlády, avšak už menej závislá od ostatných centrálnych orgánov štátnej správy. ŠBČS predkladala vláde menový plán, ako samostatný plán k sústave ostatných centrálnych plánov. Týmto postupom sa malo zabezpečiť lepšie hospodárenie s peniazmi a devízami. Funkcia peňazí bola stále podriadená centrálnemu pláno-

vaniu a hospodárskej politike štátu. Snaha ŠBČS posudzovať vplyv hospodárskych výsledkov na menovú oblasť pokračovala aj v 80. rokoch. Zásluhou štátnej banky sa Československo nezadlžilo voči zahraničiu tak, ako napr. Maďarsko alebo Poľsko. Hrubá zahraničná zadlženosť vykazovala do roku 1985 v konvertibilných menách relatívne priaznivý vývoj, pričom koncom roka 1989 stav devízových pasív dosiahol v prepočte 5 mld. USD. Celková nevyváženosť československej ekonomiky sa prejavila negatívne vo finančnej a menovej oblasti, pričom postupne dozrievali podmienky na kvalitatívnu zmenu celého hospodárskeho systému.

V roku 1989 bol vydaný zákon o Štátnej banke československej, čo ŠBČS dávalo kompetenciu emisnej banky s možnosťou vykonávať samostatnú menovú politiku. Zaviedol sa jednotný kurz koruny. V roku 1990 došlo k zníženiu kúpnej sily koruny a k oslabeniu meny. Koruna bola devalvovaná, a to o 18,6 % voči konvertibilným menám. Súčasne však bola koruna revalvovaná voči prevoditeľnému rubľu o 10 %. V roku 1990 bola koruna redukovaná voči americkému doláru o viac ako 50 %. Kurz koruny bol v závere roka ešte raz devalvovaný na 28 Kčs za 1 USD. Devalvovanie kurzu koruny voči doláru v roku 1990 spolu o 80 % sledovalo cieľ zaviesť vnútornú vymeniteľnosť koruny, čiže vnútornú konvertibilitu meny. ŠBČS sa v roku 1990 rozhodla vykonávať reštriktívnu menovú politiku, pričom hlavným cieľom bolo nedopustiť vznik inflačnej špirály. V roku 1992 sa československá ekonomika relatívne stabilizovala, pričom bolo vidieť aj znaky jej oživenia. Napriek značnej snahe došlo v tomto roku k zníženiu tvorby HDP o 0,3 % (v roku 1991

100 korún československých z roku 1953.

25 korunová bankovka z roku 1958.

Tab. 2 Papierové platidlá (platné v období rokov 1953 – 1993)

Vydanie	Nominál	Rozmery v mm	Platnosť
1953	1 Kčs	101 x 51	1. 6. 1953 – 31. 5. 1960
1953	3 Kčs I.	110 x 56	1. 6. 1953 – 31. 12. 1972
1953	5 Kčs I.	126 x 61	1. 6. 1953 – 31. 12. 1972
1953	10 Kčs I.	129 x 65	1. 6. 1953 – 31. 12. 1963
1953	25 Kčs I.	138 x 70	1. 12. 1958 – 31. 12. 1971
1953	25 Kčs II.	140 x 69	1. 12. 1958 – 31. 12. 1971
1953	50 Kčs I.	147 x 74	1. 6. 1953 – 31. 12. 1967
1953	100 Kčs I	156 x 80	1. 6. 1953 – 31. 11. 1967
1960	10 Kčs II.	132 x 65	1. 2. 1961 – 30. 6. 1988
1961	3 Kčs II.	113 x 56	1. 12. 1961 – 31. 12. 1972
1961	5 Kčs	123 x 60	1. 12. 1961 – 31. 12. 1972
1961	25 Kčs II. a	140 x 69	2. 5. 1962 – 31. 12. 1972
1961	100 Kčs II.	164 x 80	1. 12. 1962 – 7. 2. 1993
1964	50 Kčs II.	150 x 74	1. 4. 1965 – 30. 6. 1991
1970	20 Kčs I.	132 x 58	1. 4. 1971 – 30. 6. 1991
1973	500 Kčs	152 x 67	1. 11. 1973 – 7. 2. 1993
1985	1000 Kčs	157 x 67	1. 10. 1985 – 7. 2. 1993
1986	10 Kčs III.	132 x 67	1. 7. 1986 – 31. 7. 1993
1987	50 Kčs III.	142 x 67	1. 10. 1987 – 31. 7. 1993
1988	20 Kčs II.	137 x 67	1. 10. 1988 – 31. 7. 1993
1989	100 Kčs III.	147 x 67	1. 10. 1989 – 31. 12. 1990

Zdroj: V. Novotný, M. Moulis: Papierové platidlá, Hodonín 2000.

100 korún z roku 1961, predná a zadná strana, tzv. Zelené Hradčany

500 korún z roku 1973.

1000 korún z roku 1985.

HDP zaznamenal pokles 6,6 %). Vývoj hospodárstva i meny už však v rokoch 1991 a 1992 ovplyvňovali diskusie politikov o osude spoločného štátu Čechov a Slovákov.

Papierové jednokoruny, 3 koruny a 5 koruny boli štátovkami československej republiky. Papierové platidlá, ktoré boli dané do obehu pri menovej reforme v roku 1953 v hodnotách 10, 25, 50 a 100 korún boli bankovkami ŠBČS. Vytlačené boli v Moskve v tlačiarenskom závode Goznak jednoduchou technikou – ofsetom a v československej peňažnej sústave nezískali veľkú obľubu. Pôvodnú 25 korunu v roku 1958 nahradila bankovka, ktorej autorom bol Karel Svolinský. Tlačená bola kvalitnou technikou hĺbkotlače, bola na nej umelecky precízne stvárnená postava Jána Žižku, v platnosti zostala do roku 1971. Táto bankovka ako jediná bankovka z 50. a 60. rokov nemala politický, resp. ideologický námet. Typicky politickou bankovkou bola 100 koruna z roku 1962, ktorá „vydržala" v obehu 31 rokov, 50 koruna z roku 1965 bola v obehu do roku 1991.

Na československých bankovkách bol uvádzaný nápis: „Bankovka Štátnej banky československej", klauzula „Falšovanie sa trestá podľa zákona" a tiež klauzula „Bankovky sú kryté zlatom a ostatnými aktívami Štátnej banky československej". Nakoľko však nebol určený podiel zlatého a devízového krytia papierových platidiel, táto veta nemala prakticky žiaden menový význam. Jednotlivé československé bankovky boli vydávané v slovenskom a českom jazyku. V 80. rokoch dostali tvorcovia bankoviek možnosť stvárniť aj iné ako ideologicky motivované námety. V tomto čase boli dané do obehu bankovky s motívmi významných osobností. V roku 1985 na 1000 korune to bol Bedřich Smetana, o rok neskôr na 10 korune Pavol Országh Hviezdoslav, v roku 1987 Ľudovít Štúr na 50 korune a v roku 1988 na 20 korune Ján Amos Komenský, ktorých autorom bol významný slovenský grafik a maliar Albín Brunovský. Dvadsaťkorunová bankovka s portrétom J. A. Komenského bola v roku 1988 vyhlásená za najkrajšiu bankovku sveta.

V októbri roku 1989 bola vydaná ešte 100 koruna s portrétom Klementa Gottwalda. Tlač tejto bankovky, ktorú verejnosť značne kritizovala, bola v roku 1990 zastavená a z obehu bola stiahnutá približne po roku, pričom bola nahradená bankovkou vzoru 100 Kčs II., ľudovo nazývanou Zelené Hradčany.

Graf 1 Objem obeživa postupne narastal (v mld. Kčs ku koncu roka)

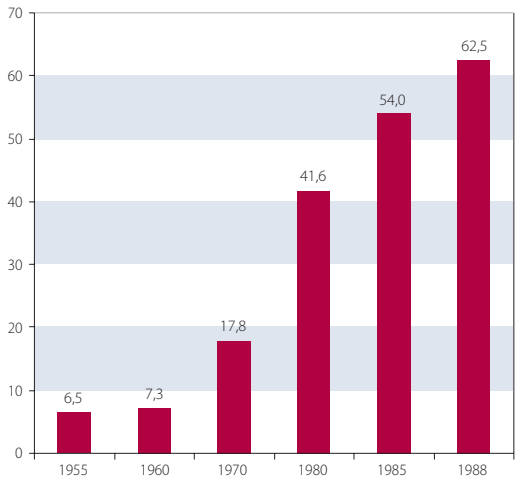

Zdroj: F. Vencovský: Vzostupy a propady československé koruny, Praha 2003.

Súbor československých obehových mincí z roku 1986.

1 Kčs z roku 1953.

Kovové platidlá – mince obdobia 1953 –1992

Štátovky, bankovky a mince boli pri riadení obehu peňazí z menového pohľadu funkčne rovnocenné. Prvé mince, ktoré boli dané pri menovej reforme v roku 1953 do obehu, boli vyrobené v štátnej mincovni v Leningrade. Boli to halierové mince v hodnotách 1 halier, 3, 5, 10 a 25 halierov, ktoré boli čiastočne doplnené Kremnickou razbou letopočtu 1953. Všetky ďalšie halierové a korunové vydania československých mincí razené v Kremnickej mincovni sa vyznačovali štandardnou kvalitou. Určitou zvláštnosťou peňažnej sústavy bolo zavedenie 25 halierových mincí a „trojkových" mincí, t. j. 3 haliera a 3 koruny. Jednokorunová minca s postavou ženy sadiacou kvetinu bola v obehu od roku 1957 do roka 1993. Zaraďuje sa do kategórie vydarených razieb československých mincí. Trojkorunová minca obiehala 8 rokov (od roku 1965). Podstatne dlhšie sa platilo 5 korunovou mincou – 28 rokov (od roku 1966). Zachovala sa tradícia razenia zlatých kremnických dukátov z obdobia I. ČSR, a to pokračovaním razby Svätováclavských dukátov v roku 1951. V roku 1978 boli v Kremnici razené dukáty k 600. výročiu smrti panovníka Karla IV. s rýdzosťou zlata 986/1000. Išlo o jednodukáty s hmotnosťou 3,49 g a obsahom rýdzeho zlata 3,44 g, po ich dvojnásobky a päťnásobky a o 10 dukát s hmotnosťou 34,9 g s obsahom rýdzeho zlata 34,40 g. Na dukátoch z roku 1978 bol štátny znak a nápis Československá socialistická republika. V rokoch 1954 do roka 1989 bolo vydaných spolu 78 pamätných strieborných mincí, ktoré sú aj v súčasnosti vysoko hodnotené predovšetkým vďaka výtvarnej stránke. V 70. rokoch prišli postupne do obehu 5, 10, a 50 haliere, ktoré nahradili dovtedajšie halierové mince a v roku 1972 nový 20 halier a 2 koruna. Na začiatku 90. rokov prišlo na základe vyhlášky ŠBČS do obehu sedem mincí od 1 haliera po hodnotu 5 Kčs so znakom Českej a Slovenskej federatívnej republiky. Určitou kuriozitou bolo, že koncom roka 1992 boli ešte dané do obehu 10 korunové mince s uvedeným letopočtom 1993 a s nápisom názvu krajiny ČSFR, pričom Československá federatívna republika existovala len do 31. 12. 1992.

Foto: Lenka Kyjacová

Literatúra:

1. J. Hlinka, Š. Kazimír, E. Kolníková: Peniaze v našich dejinách, Bratislava, OBZOR 1976.
2. Š. Horváth, J. Valach: Peňažníctvo na Slovensku, Bratislava, ALFA 1978.
3. F. Vencovský: Měnový vývoj v letech 1945 – 1989. Bankovníctví, 1997, č. 13 s. 19–26.
4. G. Chlapovič: Kremnická mincovňa, Nadácia Antona Točíka, Nitra 2000.
5. F. Vencovský: Vzostupy a propady československé koruny, Praha, VŠE 2003.

FOLTÍNOVÁ, A. A KOL.

NÁKLADOVÝ CONTROLLING

Vydavateľstvo Sprint, Bratislava 2007
s. 451

Vysokoškolská učebnica Nákladový controlling autorky A. Foltínovej a kol., vyhodnotená rektorom EU v Bratislave ako najlepšia učebnica v akademickom roku 2007/2008, reaguje veľmi aktuálne na súčasnú situáciu v podnikovej praxi, keď sa čoraz častejšie stáva controlling, ktorého nevyhnutnou súčasťou je aj nákladový controlling, efektívnym nástrojom manažmentu pri operatívnom i strategickom riadení podniku. Učebnica je koncipovaná do dvoch základných častí.

Prvá časť *Nákladový controlling podniku* obsahuje 8 kapitol:

1. kapitola Nákladový controlling vysvetľuje základné princípy nákladového controllingu na účely manažmentu, vývoj controllingu, jeho dimenzie a controlling v širšom a užšom chápaní.
2. kapitola Náklady – hodnotové vyjadrenie spotreby produkčných faktorov predkladá ucelený pohľad na náklady, ich teoretické vymedzenie, podstatu a klasifikáciu. V tejto kapitole sa autori zaoberajú osobitne výpočtom fixných nákladov a jednotlivé spôsoby výpočtu sú znázornené na konkrétnych príkladoch.
3. kapitola Plánovanie nákladov a základné ukazovatele hodnotenia úrovne nákladov dopĺňa problematiku nákladov o metódy plánovania a základné ukazovatele hodnotenia úrovne nákladov.
4. kapitola Základné atribúty kalkulácií nákladov sa venuje základným pojmom kalkulácií, kalkulačnému systému, rozvrhovým základniam a druhom kalkulácií.
5. kapitola Metódy kalkulovania nákladov nadväzuje na 4. kapitolu. Sú tu podrobne rozpracované všetky v praxi používané metódy kalkulovania, úhrnné i rozdielové. Každá metóda je okrem teoretického podrobného spracovania doplnená príkladmi, na ktorých si možno osvojiť metodiku výpočtu nákladov na výkony v podniku.
6. kapitola Rozpočtovníctvo a rozpočty sa venuje ďalším, nie menej dôležitým nástrojom nákladového controllingu, a to rozpočtom. V tejto kapitole autori uviedli kompletný príklad zostavovania rozpočtov v podniku.
7. kapitola Účtovné zobrazenie nákladov v nákladovom controllingu sa orientuje na praktické zobrazenie sledovania nákladov na kalkulačných účtoch vo výrobných strediskách a zobrazenie ostatných režijných nákladov v nákladových strediskách.
8. kapitola Oceňovanie výkonov podniku a nákladový controlling prezentuje vzájomné väzby medzi jednotlivými nástrojmi nákladového controllingu a dáva ucelený pohľad na jeho fungovanie v podniku.

V druhej časti učebnice s názvom *Nákladový controlling vo vybraných odvetviach* sú rozpracované princípy nákladového controllingu vo vybraných odvetviach NH. Obsahuje 6 kapitol, a to: Nákladový controlling v obchodnom podniku, v doprave, v službách (CR), v agropotravinárstve, v stavebníctve a v banke. V každej kapitole sú uvedené praktické príklady z danej problematiky, čím sa autori snažili uvedenú učebnicu priblížiť strednému manažmentu v praxi.

DUBCOVÁ, G.

NÁKLADOVÝ CONTROLLING V BANKOVNÍCTVE

In: Foltínová A. a kol. Nákladový controling v bankovníctve
Vydavateľstvo Sprint, Bratislava 2007

Osobitnú pozornosť by som chcela venovať 6. kapitole v 2. časti knihy s názvom Nákladový controlling v bankovníctve autorky Gabriely Dubcovej. Autorka v nej prezentuje teoretické i praktické princípy nákladového controllingu v komerčných bankách, ktoré sa v alternatívnych formách v komerčných bankách štandardne používajú. Z tohto aspektu je veľmi pozitívne, že téma nákladového controllingu v banke je publikovaná ako povinná súčasť študijného materiálu odborného univerzitného vzdelávania. G. Dubcová koncipuje teóriu nákladového controllingu v bankovníctve do dvoch základných tém.

V prvej nosnej téme *Základné princípy kalkulačného systému v bankovníctve* sa autorka zameriava na problematiku pozície kalkulácií v systéme riadenia bánk, kde poukazuje na dominantnú pozíciu controllingu v systéme riadenia banky. V podkapitole Úlohy kalkulácií v bankovej inštitúcii analyzuje konkrétne úlohy manažmentu, ktoré musí komerčná banka s cieľom zabezpečenia rovnováhy vzťahov medzi rentabilitou, rastom a rizikom štandardne realizovať. Následne sa autorka venuje trom dimenziám atribútov kalkulačného systému v banke. V rámci časti Predmet kalkulovania rieši imanentné špecifiká bankových výkonov pre klienta a pre banku (nemateriálny charakter, dualizmus, vzájomná prepojenosť a podmienenosť). Téma Obsah kalkulácií podrobne reaguje na princípy aplikované v oblasti systému riadenia nákladov a výnosov pre účely controllingu. Členenie výnosov a nákladov na finančné, prevádzkové, úrokové, neúrokové náklady a pod. sa primárne koncentruje na funkcie a úlohy nákladového controllingu. Časť Formy kalkulácií klasifikuje a definuje aplikáciu systémov kalkulovania na báze neúplných nákladov a systémov kalkulovania na báze úplných nákladov.

Druhá nosná téma *Metódy kalkulovania v bankovníctve* sa venuje systému metodológie kalkulácií aplikovaných v komerčných bankách (metódy špecifické pre bankovníctvo a všeobecné metódy). G. Dubcová prezentuje princípy metódy bilancie vrstiev, metódy POOL a metódy trhových úrokov. Definovanie princípov každej metódy je predložené čitateľovi z aspektu vedeckého prístupu, determinantov praktickej aplikácie, chronológie aplikácie, trendového vývoja a s demonštráciou príkladov z praxe.

Publikovanie problematiky nákladového controllingu v banke hodnotím pozitívne, predovšetkým z dôvodu spracovania náročnej témy spôsobom zrozumiteľným pre čitateľa, didakticky atraktívnym, a celkovo ako prínos pre vedeckú a odbornú verejnosť na Slovensku.

Ing. Soňa Proksová, Tatra banka, a. s.

Z rokovania Bankovej rady NBS

44. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) sa uskutočnilo 21. októbra 2008. Rokovanie viedol guvernér Ivan Šramko.

BR NBS prerokovala a schválila:

1) Návrh opatrenia Národnej banky Slovenska, ktorým sa mení a dopĺňa opatrenie NBS č. 4/2007 o vlastných zdrojoch financovania bánk a požiadavkách na vlastné zdroje financovania bánk a o vlastných zdrojoch financovania obchodníkov s cennými papiermi a požiadavkách na vlastné zdroje financovania obchodníkov s cennými papiermi v znení opatrenia Národnej banky Slovenska č. 10/2007. Opatrením sa spresňuje text platného opatrenia Národnej banky Slovenska č. 4/2007 o vlastných zdrojoch financovania bánk a požiadavkách na vlastné zdroje financovania bánk a o vlastných zdrojoch financovania obchodníkov s cennými papiermi a požiadavkách na vlastné zdroje financovania obchodníkov s cennými papiermi v znení opatrenia Národnej banky Slovenska č. 10/2007 v nadväznosti na poldruharočnú aplikačnú prax a zistenia Národnej banky Slovenska pri vykonávaní dohľadu. Opatrenie nadobudlo účinnosť 15. novembra 2008; niektoré jeho časti nadobudnú účinnosť 1. januára 2009.

45. rokovanie Bankovej rady NBS (BR NBS) sa uskutočnilo 28. októbra 2008.

BR NBS prerokovala a schválila:

1) Situačnú správu o menovom vývoji v SR za september 2008 a rozhodla o zmene úrokových sadzieb na úroveň 2,75 % pre jednodňové sterilizačné obchody, 4,75 %, pre jednodňové refinančné obchody a 3,75 % pre dvojtýždňové repo tendre s obchodnými bankami, s účinnosťou od 29. 10. 2008.

2) Pravidelnú Správu o plnení a postupe príprav na zavedenie eura v NBS a Interný plán NBS na zavedenie eura. Príprava postupuje v súlade s interným plánom NBS na zavedenie eura a Národným plánom zavedenia eura v SR.

3) Návrh opatrenia Národnej banky Slovenska o likvidite bánk a pobočiek zahraničných bánk a o postupe riadenia rizika likvidity bánk a likvidity pobočiek zahraničných bánk a o zmene opatrenia Národnej banky Slovenska č. 11/2007 o predkladaní výkazov, hlásení a iných správ bankami, pobočkami zahraničných bánk, obchodníkmi s cennými papiermi a pobočkami zahraničných obchodníkov s cennými papiermi na účely vykonávania dohľadu a na štatistické účely. Cieľom opatrenia je v bankách a v pobočkách zahraničných bánk zabezpečiť riadenie jej aktív a pasív tak, aby ich vzájomný pomer zodpovedal nepretržitej likvidite, a to adekvátne podľa okolností a očakávaných ekonomických ukazovateľov v období odo dňa zavedenia meny euro v Slovenskej republike, a to aj v prípade nepriaznivého vývoja na finančných trhoch. Opatrenie nadobudne účinnosť 15. novembra 2008.

BR NBS schválila akceptovanie hypotekárnych záložných listov ako akceptovateľných aktív pri výkone operácií menovej politiky.

46. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) sa uskutočnilo 4. novembra 2008. Rokovanie viedol guvernér NBS Ivan Šramko.

BR NBS prerokovala a schválila:

1) Opatrenie Národnej banky Slovenska o predkladaní poistno-matematických údajov a štatistických údajov poisťovne a pobočky zahraničnej poisťovne. Opatrenie ustanovuje obsah a formu poistno-matematických údajov a štatistických údajov, týkajúcich sa používania kritéria pohlavia fyzickej osoby ako určujúceho poistno-matematického faktora pri stanovení výšky poistného a pre výpočet poistného plnenia, ak je ich stanovenie založené na príslušných poistno-matematických údajoch a štatistických údajoch. Opatrenie nadobudne účinnosť 1. decembra 2008.

2) Opatrenie Národnej banky Slovenska o predkladaní výkazov dôchodkovými správcovskými spoločnosťami a doplnkovými dôchodkovými spoločnosťami na štatistické účely. Opatrenie je vypracované podľa § 35 ods. 2 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov. Týmto opatrením sa ustanovuje obsah, členenie, termíny, forma, spôsob, postup a miesto predkladania výkazov dôchodkovými správcovskými spoločnosťami a doplnkovými dôchodkovými spoločnosťami Národnej banke Slovenska na štatistické účely. Opatrenie nadobudne účinnosť 1. januára 2009.

3) Opatrenie Národnej banky Slovenska o predkladaní výkazov faktoringovými spoločnosťami, spoločnosťami splátkového financovania a lízingovými spoločnosťami na štatistické účely. Opatrenie je vypracované podľa § 34a ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov. Opatrením sa ustanovuje obsah, forma, členenie, termíny, spôsob, postup a miesto predkladania výkazov od 1. januára 2009.

4) Opatrenie Národnej banky Slovenska o predkladaní výkazov správcovskými spoločnosťami za podielové fondy na štatistické účely. Opatrenie je vypracované podľa § 35 ods. 2 zákona č. 747/2004 Z. z. o dohľade nad finančným trhom a o zmene a doplnení niektorých zákonov a podľa § 34a ods. 1 zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 566/1992 Zb. o Národnej banke Slovenska v znení neskorších predpisov. Opatrením sa ustanovuje obsah, forma, členenie, termíny, spôsob, postup a miesto predkladania výkazov za podielové fondy od 1. januára 2009.

47. rokovanie Bankovej rady Národnej banky Slovenska (BR NBS) sa uskutočnilo 11. novembra 2008. Rokovanie viedol jej guvernér Ivan Šramko.

BR NBS rozhodla o zmene úrokových sadzieb na úroveň 2,25% pre jednodňové sterilizačné obchody, 4,25%, pre jednodňové refinančné obchody a 3,25% pre dvojtýždňové REPO tendre s obchodnými bankami, s účinnosťou od 12. 11. 2008.

BR NBS prerokovala a schválila:

1) Priebežnú účtovnú závierku a správu o výsledku hospodárenia NBS k 30. 9. 2008. Tlačová správa o hospodárskom výsledku NBS k 30.9.2008 bola uverejnená dňa 13. 10. 2008.

2) Oznámenie o vydaní strieborných zberateľských mincí v nominálnej hodnote 10 eur pri príležitosti 150. výročia narodenia Aurela Stodolu.

Zberateľská minca bude vyrazená zo zliatiny obsahujúcej 900 dielov striebra a 100 dielov medi. Jej hmotnosť bude 18 gramov a priemer 34 milimetrov. Výtvarný návrh mince je dielom Miroslava Ronaia. Razbu strieborných zberateľských mincí bude realizovať Mincovňa Kremnica, š. p. a do predaja sa dostanú v apríli 2009.

Komentár BR NBS k rozhodnutiu o určenej výške úrokových sadzieb NBS

Banková rada Národnej banky Slovenska 11. novembra 2008 rozhodla o znížení úrokových sadzieb Národnej banky Slovenska o 0,5 percentuálneho bodu. Základná úroková sadzba sa tak znižuje na 3,25 %, úroková sadzba na jednodňové sterilizačné obchody na 2,25 % a úroková sadzba na jednodňové refinančné obchody na 4,25 %.

Banková rada NBS sa rozhodla nasledovať zníženie úrokových sadzieb Európskou centrálnou bankou z 45. týždňa v kratšom intervale, ako pri poslednej zmene, z dôvodu nevyhnutnosti ďalšieho zosúladenia finančného prostredia SR s eurozónou. Takéto rozhodnutie zjednoduší niektoré procesy spojené s prijatím meny euro, umožní plynulejší prechod na spoločnú menu v oblasti úrokových sadzieb a zároveň prispeje k stabilizácii podmienok na peňažnom trhu. Súčasne predovšetkým vývoj cien komodít a očakávania ohľadom domáceho, ako i globálneho dopytu umožňujú centrálnej banke znížiť kľúčové úrokové sadzby bez negatívnych dopadov na vývoj inflácie.

Banková rada Národnej banky Slovenska hlasovala dňa 11. novembra 2008 o návrhu na zníženie určenej výšky úrokových sadzieb NBS nasledovne: z 10 prítomných členov BR NBS všetci hlasovali za zníženie úrokových sadzieb.

Konferencia EIB v Bratislave

V Bratislave sa v dňoch 15. – 16. októbra 2008 uskutočnila konferencia Európskej investičnej banky s názvom „Nová generácia nástrojov v európskej regionálnej politike", určená zástupcom súkromného i verejného sektora zo všetkých členských štátov EÚ. Európska investičná banka (EIB) v spolupráci s Európskou komisiou (EK) na nej predstavila nové iniciatívy EÚ – JASPERS, JEREMIE a JESSICA. Ide o sériu nástrojov určených na podporu príprav projektov, ako aj na zvýšenie využívania finančných nástrojov v kontexte koheznej politiky.

Medzi prednášajúcimi na konferencii vystúpila eurokomisárka pre regionálnu politiku Danuta Hübner, viceprezident EIB Matthias Kollatz-Ahnen, podpredseda vlády SR Dušan Čaplovič, výkonní riaditelia partnerských inštitúcií, ako aj manažéri a experti EIB. Konferencia sa zaoberala regionálnym rozvojom, finančným inžinierstvom a štrukturálnymi fondmi, technickou pomocou, financovaním malých a stredných podnikov a udržateľným rozvojom mestských oblastí.

Viac informácií o konferencii a o jednotlivých nástrojoch regionálnej politiky na stránke www.eib.org.

-pol-

JASPERS (Joint Assistance in Supporting Projects in European Regions / Spoločná pomoc na podporu projektov v európskych regiónoch) – hlavným cieľom programu je zabezpečiť vysokú technickú kvalitu projektov zameraných najmä na oblasť dopravy a životného prostredia.

JEREMIE (Joint European Resources for Micro-to-Medium Enterprises / Spoločné európske zdroje pre malé a stredné podniky) – hlavným cieľom programu je podpora malých a stredných podnikov prostredníctvom revolvingových fondov.

JESSICA (Joint European Support for Sustainable Investment in City Areas / Spoločná európska podpora pre udržateľné investície v mestských oblastiach) – program je určený na podporu projektov udržateľného rastu v mestách.

Výstava o eure

V priestoroch Národnej banky Slovenska je až do 15. januára sprístupnená výstava Európskej centrálnej banky pod názvom Výstava o eure.

Návštevníci výstavy sa zoznámia s príbehom eura od jeho zrodu až po súčasnosť.

Cieľom výstavy je zaujímavým a interaktívnym spôsobom zvýšiť informovanosť verejnosti o eurových bankovkách a minciach a ich ochranných prvkoch. Výstava v NBS pozostáva zo siedmich modulov: bankovky (modul venovaný základným vlastnostiam eurových bankoviek a modul s informáciami o ich výrobe a obehu), mince, ochranné prvky, detský kútik, história peňazí.

Výstavu spestrujú plazmové obrazovky s krátkymi filmami o eurových bankovkách a minciach a rôzne dotykové panely s hrami a prezentáciami. Pozornosť detí upútajú postavy Anny a Alexa v životnej veľkosti umiestnené v detskom kútiku.

Výstava o eure mala svoju premiéru počas dní otvorených dverí v ECB v jej priestoroch 31. mája a 1. júna 2008. Priestory Národnej banky Slovenska sú jej druhou zastávkou a po jej skončení bude výstava umiestnená v španielskej centrálnej banke v Barcelone.

Výstava je prístupná v pracovných dňoch od 9.00 do 17.00 h.

J. K.

Pozornosť detí pútajú aj postavy Anny a Alexa, ktoré ich zoznamujú s eurom, a mimoriadny záujem prejavujú návštevníci o dotykové panely so zaujímavými informáciami o výrobe a obehu eura.

Foto: Pavel Kochan

B I A T E C